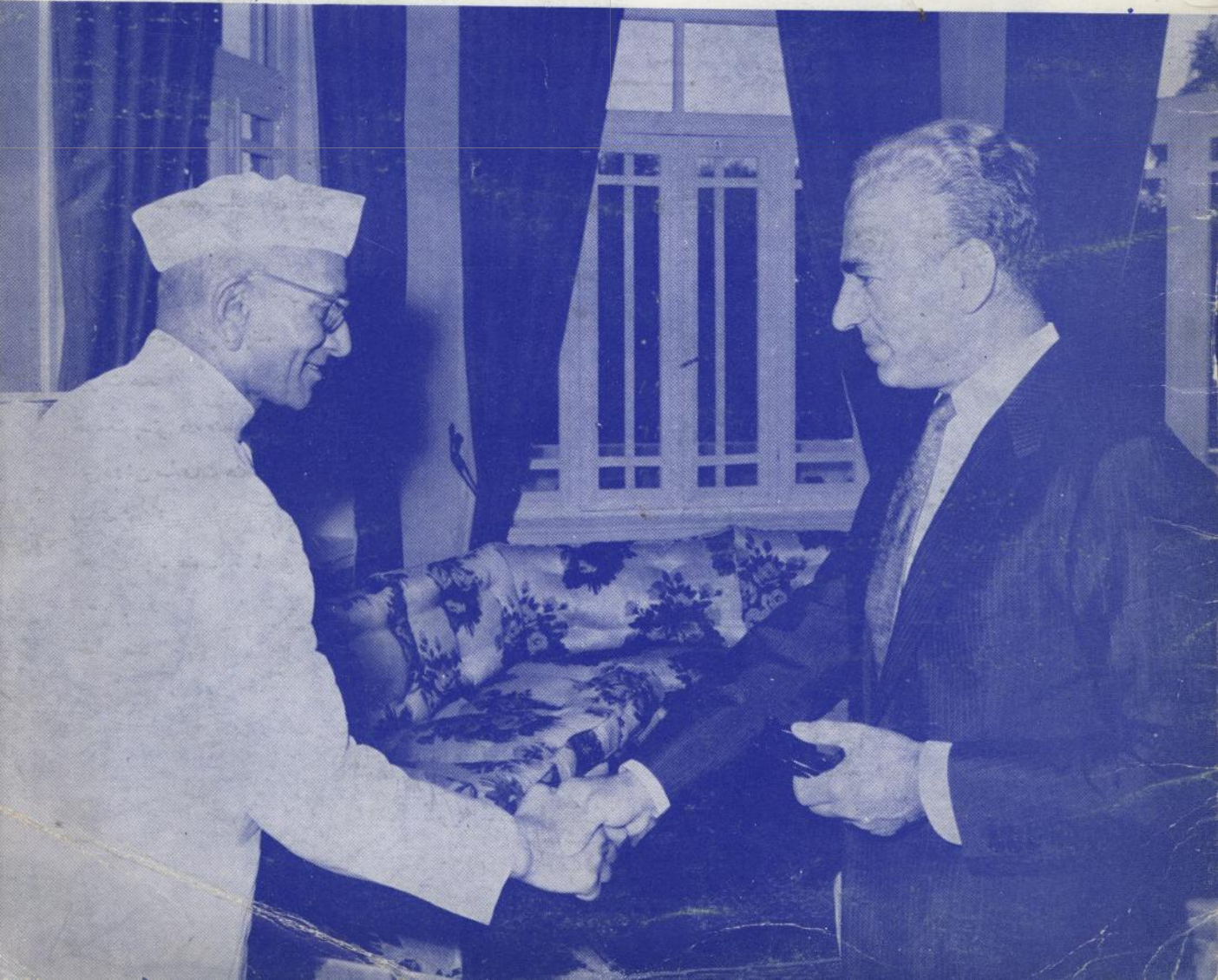

آبِنَرَهِنْدُ

سال پنجم - شماره پنجم
مرداد ماه ۱۳۴۷

آبَنَهِنْدُ

سال پنجم - شماره پنجم
مرداد ماه ۱۳۴۷

سردبیر : مهتاب ناراین ماتور

در این شماره :

عنوان

صفحه

بمناسبت صدمین سالگرد تولد مهاتما گاندی

۱

مسافرت نایب نخست وزیر و وزیر دارائی هند بایران

۲

هندوستان در عصر ساسانیان

۵

آزادی !

۶

پیشرفت ایالت جامو و کشمیر

۷

کتابخانه خدا بخش - پتنه

۱۰

میراث هند

۱۱

خدمات پستی در هند

۱۳

افق روشن صادرات هند

۱۴

صیدی تهرانی

۱۵

آموزش زبان هندی از طریق مکاتبه

۱۸

توسعه بنادر

۱۹

اخبار هند

۲۱

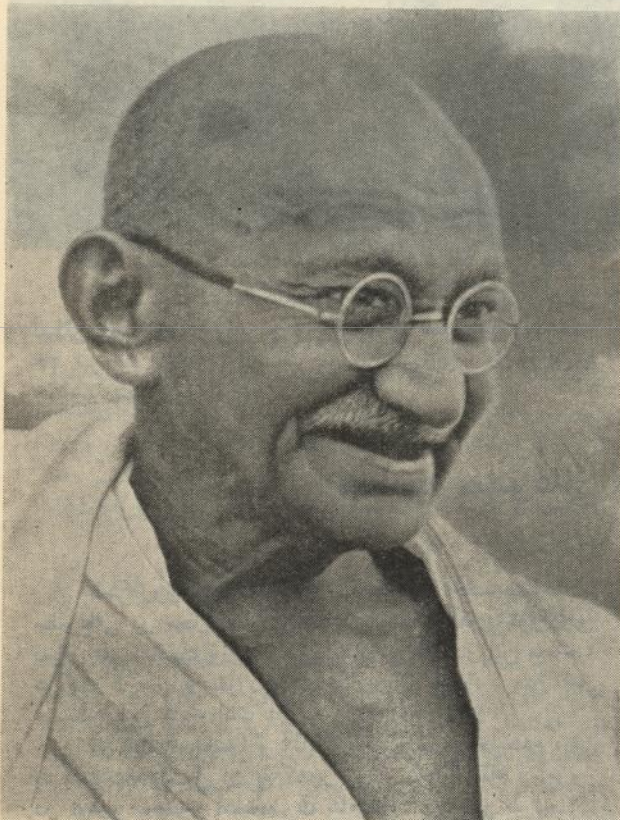
روی جلد :

آقای دسائی نایب نخست وزیر
هند در طول سفر خود بایران
به حضور اعلیحضرت همایون
شاهنشاه آریامهر شرفیاب گردید

نشریه اداره اطلاعات هند - تهران

چاپ سکه

بمناسبت صدمین سالگرد تولد مهاتما گاندی در بیست و شش کشور جهان مراسم برپا میشود

مهاتما گاندی

مونت باتن آخرین فرمانروای انگلیسی هند و لسترپرسون نخست وزیر سابق کانادا مقالاتی برای این کتاب نوشته‌اند. ضمناً از دانشمندانی چون کارل جاسپر فیلسوف و زیست شناس معروف - گونار میروال اقتصاد دان معروف سوئد - هربرت رید ناقد معروف هنری نیز در این کتاب مقالاتی درج میگردد.

بنا بر گزارش آقای دیواکر دبیر افتخاری کمیته ملی جشن های صدمین سال تولد مهاتما گاندی تاکنون ۲۶ کشور خارجی از جمله آلمان غربی و اتحاد جماهیر شوروی به کمیته هندی برای همکاری با یونسکو اطلاع داده‌اند. سال آینده این جشن را در کشور خویش برپا میکنند.

آقای دیواکر اظهار امیدواری کرد که کشورهای دیگر نیز در این امر از کشورهای فوق الذکر پیروی خواهند کرد. باید یاد آور شد که چندی پیش یونسکو از تمام کشورهای جهان درخواست نموده که صدمین سال تولد این رهبر بزرگ را جشن بگیرند.

کمیته ملی جشن های صدمین سال تولد مهاتما گاندی يك کمیته فرعی برای کمک و راهنمایی به کشورهای خارجی در برگزاری این مراسم تشکیل داده است که ریاست آن بمعهد آقای بهاگات وزیر مشاور در وزارت امور خارجه هند میباشد.

همچنین آقای دبیر رئیس سابق حزب کنگره هند و رئیس کمیته نمایشگاه بین المللی گاندی اعلام داشت که بهنگام جشن های بزرگداشت يك نمایشگاه بزرگ در باره احوال و آثار و افکار و نفوذ مهاتما گاندی در دهلی نو تشکیل خواهد شد. برای محل این نمایشگاه در حدود ۲۸ هکتار زمین در مجاورت آرامگاه مهاتما گاندی در راجگات و باغ صلح در نظر گرفته شده و کارهای مقدماتی از قبیل تسطیح زمین در حال پیشرفت است. مدت این نمایشگاه در حدود ۱۴۴ روز از دوم اکتبر ۱۹۶۹ خواهد بود. نام این نمایشگاه که در پنج سالون بزرگ برپا میگردد «دیداری از گاندی» میباشد.

بعلاوه بنیاد صلح گاندی کتاب یاد بودی بنام « صد سال مهاتما گاندی » منتشر خواهد کرد. این کتاب که در چهار صد صفحه میباشد و بوسیله دکتر رادا کریشنان رئیس جمهوری سابق هند گرد آوری شده است در يك روز در دهلی و لندن و نیویورک منتشر خواهد شد.

در حدود شصت شخصیت برجسته سیاسی از جمله اوتانت دبیر کل سازمان ملل متحد - اعلیحضرت هیلاسلاسی امپراتور اتیوپی - هارولد ویلسون نخست وزیر انگلیس - لرد

مسافرت نایب نخست وزیر و وزیر دارائی هند بایران

در فرودگاه جناب آقای دکتر آموزگار وزیر دارائی جناب آقای دکتر عالیخانی وزیر اقتصاد و جناب آقای دکتر محسن صدر رئیس تشریفات وزارت امور خارجه شاهنشاهی اعضای عالیرتبه وزارت اقتصاد و دارائی و همچنین سفیر کبیر هند و اعضای عالیرتبه سفارت هند از نایب نخست وزیر هند استقبال کردند .

نایب نخست وزیر هند طی اقامت شش روزه خود در ایران بحضور شاهنشاه آریا مهر شرفیاب شد و باجناب آقای امیر عباس هویدا نخست وزیر ملاقات نمود .
آقای دسائی با وزرای دارائی و اقتصاد ملاقات نمود و در کاخ وزارت دارائی مذاکراتی پیرامون روابط اقتصادی دو کشور انجام داد .

وزیر دارائی هند در طول اقامت خود در ایران تاج گلی برآرامگاه اعلیحضرت فقید رضا شاه کبیر نثار کرد و در ضیافتی که از طرف جناب آقای آموزگار وزیر دارائی و سفیر کبیر هند در تهران و همچنین ضیافت انجمن ایران و هند که بافتخار وی برپا شده بود شرکت کرد .

آقای دسائی از آثار باستانی ایران در اصفهان و شیراز بازدید بعمل آورد و همچنین از شمال دیدن کرد .

آقای دسائی و مستقبلین در فرودگاه مهر آباد

بنا بدعوت دولت شاهنشاهی ایران آقای مورارجی دسائی نایب نخست وزیر و وزیر دارائی هند روز یکشنبه ۲۳ تیر ماه ۱۳۴۷ برای یک بازدید شش روزه از ایران با هواپیما بتهران وارد شد .

مصاحبه مطبوعاتی نایب نخست وزیر هند

مقامات ایرانی ملاقات و مذاکره نمودم . مذاکرات ما بسیار سودمند و دوستانه بود .

خوشحالم که اکنون خانمها و آقایان را ملاقات می کنم . خواهشمندم سئوالات خود را مطرح بفرمائید .
س - ممکن است در باره پروژه پترو شیمی که قرار است در آینده اجراء شود توضیح بفرمائید ؟

ج - ما مذاکرات کلی در باره اجراء پروژه پتروشیمی در هند را انجام داده ایم . پروژه مزبور احتیاج بوقت بیشتری دارد و کابینه هند در این باره بزودی تصمیم خواهد گرفت . ما جنبه های مختلف این پروژه را مورد بررسی قرار داده ایم و بزودی تصمیم نهائی در این باره گرفته خواهد شد .
س - تصمیم نهائی در باره این پروژه در کجا اعلام خواهد شد ؟

ج - از دهلی . زیرا کلیه پیش نهاد ها بدهلی رسیده

عصر روز چهارشنبه ۲۶ تیر ماه یک جلسه مصاحبه مطبوعاتی در محل سفارت هند برپا شد و آقای مورارجی دسائی نایب نخست وزیر و وزیر دارائی هند در این مصاحبه شرکت کرد و به سئوالات خبرنگاران پاسخ داد . متن کامل مصاحبه باین شرح است :

از ملاقات خانمها و آقایان محترم بسیار خرسندم ، من بنا بدعوت دولت ایران به کشور زیبای شما آمده ام و امروز در نوشهر بحضور اعلیحضرت شاهنشاه آریا مهر شرفیاب شدم . این شرفیابی بیش از یک ساعت بطول انجامید و از اینکه شاهنشاه آریا مهر وقت پرارزش خویش را بمن ارزانی داشتند از معظم له بسیار سپاسگزارم .

قبلا من باجناب آقای نخست وزیر ، جناب آقای وزیر دارائی ، جناب آقای وزیر اقتصاد ، جناب آقای وزیر آب و برق و مدیر عامل و رئیس هیئت مدیره شرکت ملی نفت و جناب آقای مدیر عامل شرکت پتروشیمی ایران و سایر

و در آنجا مورد مطالعه قرار میگیرد .

س - ممکن است توضیحات بیشتری در باره عملی شدن این پروژه بفرمائید ؟

ج - تفصیلات پروژه را تنها پس از تصویب آن میتوان در اختیار روزنامه نگاران گذارد . چون ممکن است به هنگام مذاکرات تغییراتی در شکل فعلی این پروژه داده شود .

س - آیا سرمایه های شخصی نیز در این پروژه شرکت خواهند کرد ؟

ج - البته سرمایه های شخصی نیز در این پروژه شرکت داده خواهد شد از جمله سرمایه گذارانی که علاقمند به سرمایه گذاری در این پروژ هستند میتوان شرکت تاتا و شرکت آلایید کیمیکال را نامبرد .

س - آیا دولت هند نیز در این پروژه سرمایه گذاری خواهد کرد ؟

ج - بلی .

س - میزان سرمایه گذاری چه مقدار خواهد بود ؟

ج - در حدود ۲۰۰۰ میلیون روپیه و یا ۲۶۶ میلیون دلار .

س - چه نوع مواد پتروشیمی مورد نظر شما است ؟
ج - کود شیمیائی ، طرح این پروژه که شامل تولید گوگرد نیز میباشد خیلی مفصل است .
س - محل کارخانه کجا خواهد بود ؟
ج - در شهر میتاپور واقع در ایالت گجرات (هند) .
س - بهره برداری از این کارخانه در چه تاریخی آغاز میشود ؟

ج - تولید جوجه بستگی دارد به داشتن تخم مرغ ما مایلیم از فردا تولید شروع شود ولی تا زمانیکه تمام وسائل فراهم نشود این امر امکان پذیر نخواهد بود .

س - میزان سهام چقدر خواهد بود ؟

ج - در حال حاضر نمیتوان میزان سهام را تعیین کرد .

س - آیا درباره سرمایه گذاری هند در پروژه های ایران نیز مذاکره شده است ؟

ج - مذاکرات ما کلی بوده است و تفصیلات را شرکت کنندگان هندی و ایرانی بررسی خواهند کرد .

در این باره شرکت کرلوسکار و شرکت تاتا که دو شرکت هندی هستند در مورد تاسیس کارخانه های موتور و تلمبه های دیزلی و کربونات دوسود مشغول مذاکره هستند .

س - ایران در نظر دارد کارخانه واگن سازی تاسیس کند آیا هند در این امر شرکت میکند ؟

ج - البته ما میتوانیم در این کارخانه شرکت کنیم . ما تجربیات زیادی در این زمینه داریم . هم اکنون علاوه بر تامین احتیاجات داخلی ، هند واگن های مختلف به خارج صادر میکند .

س - ممکن است در باره پروژه مشترک دیگری که مورد مذاکره قرار گرفته است صحبت بفرمائید ؟

آقای دسائی درصیافت انجمن ایران و هند

ج - ما پروژه بخصوصی را بررسی نکرده ایم . چنانکه قبلاً گفته شد در زمینه های مختلف مذاکره شد منجمله پترو شیمی ، محصولات فولادی و تربیت کارآموزان برای صنعت فولاد ایران . البته در مورد تاسیس کارخانه ابزار آلات ماشینی نیز ما میتوانیم کمکهای مفیدی به ایران بکنیم . ما در عملیات نفتی قلات قاره مشارکت داریم و ایران در پالایشگاه مدراس شریک است .

س - چند تن از کارآموزان ایرانی را میتوان در کارخانه های فولاد سازی هند تربیت کرد ؟

ج - هر تعدادی که شما بفرستید . ما چندین کارخانه فولاد سازی داریم و بهمین جهت برای ما امکان پذیر خواهد بود که تمام کارآموزان اعزامی را تربیت کنیم . مسلم است که تعداد کارآموزانیکه ایران میخواهد تربیت کند محدود خواهد بود و ما میتوانیم برای آنها تسهیلات کارآموزی فراهم نماییم .

س - آیا میتوانید توضیح دهید که توسعه همکاری ایران و هند در مورد عملیات نفتی در چه حدود خواهد بود؟ آیا هند علاقمند است امتیازات جدیدی بدست بیاورد ؟

ج - در این باره مذاکراتی در جریان است . اکنون هیچ مطلبی را نمیتوان عنوان کرد چون این امر ممکن است مشکلاتی در راه مذاکرات ایجاد کند . باید متذکر شد که تعدادی از مامورین نفتی و پترو

شیمی هند بزودی بایران خواهند آمد و کلیه مسائل را مورد بررسی قرار خواهند داد .

س - در حال حاضر هند در چه پروژه هائی شرکت دارد ؟ آیا امکاناتی برای شرکت در اکتشافات نفتی وجود دارد ؟

ج - ما در اکتشافات نفتی در فلات قاره شریک هستیم و ممکن است در نقاط دیگر هم شریک شویم ولی این امر به نتایج مذاکرات بستگی دارد .

س - آیا منظور شما از ۲۵۰۰۰ میل مربع اراضی است که کنسرسیوم به ایران مسترد داشته است ؟

ج - من هیچگونه اطلاعی در این باره ندارم . چنانکه میدانید این اولین سفر من بایران است و از ناحیه مورد بحث دیدن نکرده‌ام بنابراین نمیتوانم پاسخ دقیقی به این سؤال بدهم .

س - آیا هند نفت بیشتری از ایران خواهد خرید ؟

ج - در صورتیکه احتیاج داشته باشیم و شرایط فروش نیز مساعد باشد ما نفت بیشتری خواهیم خرید .

س - آیا در این باره معامله‌ای انجام گرفته است ؟

ج - نخیر . منظور از این مسافرت انجام معامله نبود .

س - ولی گویا طی سه روز اخیر شما مشغول معامله بوده‌اید ؟

ج - من هیچگونه معامله‌ای انجام نداده‌ام و دولت ایران نیز انتظار معامله‌ای نداشته . من آمده‌ام که روابط دو کشور را مستحکم تر سازم و توسعه دهم .

س - آیا هند از فروش اسلحه از طرف شوروی به پاکستان نگران است ؟

ج - البته چون به تاریخ گذشته نگاه میکنیم مبینیم که در ۲۰ سال اخیر پاکستان سه بار به خاک هند تجاوز کرده است و فروش اسلحه پاکستان را برای تجاوز دیگری تشویق خواهد کرد .

س - اخیرا خبرگزاری رویتر خبر داده بود که هند پیشنهاد حاکمیت آقای کوسیگین را در مورد سد فرکادر پاکستان شرقی رد کرده است .

ج - من در باره این پیشنهاد اطلاعی ندارم و فقط این خبر را در روزنامه‌ها خوانده‌ام . من نمیدانم که چرا باید این قبیل موارد به حاکمیت داده شود . وقتیکه یک پیشنهاد میشود و مورد قبول قرار نگیرد مفهوم آن رد شدن آن نیست بلکه عدم پذیرفتن است . تفاوت زیادی در رد شدن یک پیشنهاد و عدم پذیرش آن میباشد . من شخصا با حاکمیت گذاشتن این قبیل موضوعات مخالفم . موضوعات مشابه باید با مذاکرات دو جانبه و بدون مداخله خارجی انجام گیرد .

س - اخیرا گزارشی در روزنامه‌ها بچاپ رسیده که در آن شیخ عبدالله هند را به استعمار متهم کرده است . نظریه شما در این باره چیست ؟

ج - شیخ عبدالله آزاد است تمایلات خود را ابراز دارد . هند یک کشور آزاد است و اگر کشور استعماری بوده شیخ عبدالله نمیتوانست این حرفها را بزند . آیا این یک امر مسلم نیست ؟

زمانیکه انگلیسها در هند بودند وضع از چه قرار بود ؟

س - آیا امکاناتی برای توسعه تجارت بین ایران و هند وجود دارد ؟

ج - در هر زمینهایکه ممکن باشد ما میخواهیم روابط خود را گسترش دهیم .

س - هند چه کالا هائی به ایران میتواند عرضه کند ؟

ج - هند میتواند محصولات فولادی، لوازم ارتباطات و انتقال برق، ابزار آلات ماشینی و کالا های دیگری به ایران عرضه دهد . هم اکنون کالاهای مشابهی مانند دوچرخه و چرخ خیاطی به ایران صادر میکند . ما میتوانیم محصولات صنعتی به ایران صادر کنیم ولی این امر به احتیاجات ایران بستگی دارد .

س - سیاست ایران مبتنی بر آنست که باکشور هائیکه از ایران جنس نمیخرند تجارت را تشویق نمیکند ؟ هنداچه میزانی میخواهد از ایران جنس بخرد ؟

ج - هر مقداری بتوانیم خواهیم خرید . تجارت موضوعی است برای خرید دواطلبانه . هیچ کشور الزامی ندارد که از کشور دیگری اجبارا جنس بخرد . من سیاست دولت ایران را در این زمینه درک میکنم چون ما خودمان از این خط مشی پیروی میکنیم . ولی اجرای این سیاست همیشه امکان پذیر نیست . اصل موضوع احتیاجات یک کشور است . هنگامیکه ما به چیزی احتیاج داریم مجبوریم آنرا بخریم . لذا عوامل مختلفی خط مشی تجارت را تعیین میکند . در این باره هیچ چیز بخصوصی نمیتوان گفت . البته تجارت باید به منفعت دو کشور باشد و نه بسود یک طرف .

س - آیا منظور شما اینست که معامله پایاپای انجام خواهد شد ؟

ج - نخیر . برای ایجاد توازن تجارتي لازم نیست که معامله پایاپای انجام شود . چنانکه من پیش بینی میکنم در آینده کلیه کشور ها مجبور خواهند شد که در تجارت خارجی خود توازن ایجاد کنند . کشوریکه عدم توازن تجارتي بمیزان زیادی دارد فقیر تر میشود بنابراین باید توازن ایجاد شود .

هندوستان در عصر ساسانیان

آقای پرفسور عباس شوشتري سلسله مقالاتی تحت عنوان «هندوستان در عصر ساسانیان» برشته تحریر کشیده‌اند که نظر با اهمیت آن از این شماره در مجله آئینه هند بچاپ خواهد رسید.
آقای پرفسور شوشتري چندین سال عمر خود را در هند گذرانده و در دانشگاههای پنجاب و میسور و حیدرآباد عهده دار تدریس زبان فارسی بدانجویان هندی بوده است.

دارد که اینها نخستین حرف شهری باشند که در آنجا ضرب شده‌اند روی سکه هائیکه در باختر و افغانستان مسکوک شده‌اند چهره‌ایزد شنکر (یا شنکل - شیوا) و گاو نقش شده و روی سکه سیستان و گندار و پنجاب صورت ایزد بانوی رومی است که اردکشو (Ardoksho) نامیده میشد پس از کنشکا پسر او واسدیودوم تخمینا در سنه ۲۱۰ بر تخت نشست و تا سنه ۲۳۰ شاهی کرد و او با ارتبان پنجم پادشاه اشکانی و اردشیر بابکان معاصر بود در زمان شاهزادگی بر سیستان حکومت میکرد در بیست سال شاهی او دوده‌کشانی بکمال ضعف رسید و حکام سیستان و پنجاب مستقل گشتند و شاهی کشانیها بایالت باختر محدود شد و آنجا نیز عشیره ترک «جوان جوان» (Gvan-Govan) تهدید میکرد و دولت نو در ایران رود جیحون را مرز ایران قرار داده بود و امارت کشانی در باختر میان دو دشمن توانا درمانده ناچار از دولت چین یاری خواست و بنا بر نوشته آقایان مومجدارو التکر (رجوع شود بتاریخ نوو از مردم هند) پوتباوشاه کشانی که بدربارچین در سنه ۲۳۰ سفیر فرستاد باید واسدیو دوم باشد ولی نتیجه نیافت و اردشیر در سنه ۲۳۸ بر باختر استیلا یافت و محض تقویت امور آن کشور جانشین خود را فرمانده خراسان و باختر نمود.

در عصر هخامنشیان نیز جانشین شاه که شاهزاده میشد بر خراسان و سند فرمانده میگشت اهمیت خراسان در آن عصر مانند اهمیت آذربادگان در عصر قاجار بود شاهزاده فرمانده خراسان را کشان یا کوشان شاه میخواندند و از سنه ۳۵۲ شهزاده فرمانده آنجا خود کوشان شهنشاه مینامید باین ترتیب واسدیو آخرین شاه کوشان یا تابع دولت ایران

در جلد دوم ایران نامه شمه‌ای از تشکیل امارت های کشازی وساگائی و اشکانی بیان شد امارتهای نامبرده در افغانستان کنونی و سیستان و بلوچستان و پنجاب و سند تا حدود دارجیوتانه و مالوا تاسیس شدند تا اینکه ستاره اقبال اشکانیان فرورفته خورشید بخت ساسانیان از افق پارس طلوع کرد و اردشیر و جانشینان او برخی از امارتهای افغان و سیستان و بلوچستان و مکران را باطاعت در آورده اسماً رود سند مرزخاور ایران قرار گرفت و روسای جانب دیگر رود سند که ساگائی و نیمه اشکانی بودند بمقام خود پاینده ماندند واسدیواول تخمینا در سنه ۱۸۰/۱۵۰ میلادی از جهان در گذشت پس از او یعنی در سنه ۱۸۰ تاریخ کشانیهاروشن نیست کتب نیمه تاریخی و نیمه افسانه هند که پران نامیده میشوند از اقوام ساکاوینا (یونانی) و تشار (تخاری) اشاره کرده‌اند اینها در شمال غربی هند فرمانروا بودند و از روی برخی مسکوکات آگاه میشویم که پس از واسدیواول پادشاهی بنام کنشکای سوم تخمینا از سنه ۱۸۰ تا سنه ۲۱۰ میلادی در سیستان و پنجاب و حصه‌ای از افغانستان کنونی شاهی میکرد زیرا که سکه او را در این صفحات یافته‌اند شاهی او در خاور احتمال دارد بکشمیر و شمال کشور باختر (Bactria) و در جنوب مشرق تا شهر متورا توسعه یافته بود و ممکن است از سنه ۲۰۰ جنوب شرقی پنجاب از تصرف کشانیها در آمده و در آنجا خانواده یادویس (Yadhyas) و ناگس (Nagas) یا ناگهان استیلا یافته باشند کنشکای سوم کشورش را میان حکامی که بزبان ایرانی خشرپان یا شترپ نامیده میشدند تقسیم کرده و برخی از آنها فرزند شاه یا شهزادگان بودند روی سکه کنشکائی گذشته بر نام و لقب پادشاه حروفی چون پ ون و ک و غیره دیده میشوند و احتمال

گشت یا اصلا از میان رفت و کشور او بایران پیوست شاهزادگان ساسانی که بر آن کشور شاهی کرده‌اند بنا بر روش کوشانیها بر سکه خودصورت ایزد شیوا (شنکر) را نقش کرده‌اند و این نوع سکه را در بلخ و مرو و سمرقند یافته‌اند ممکن است که پس از واسدیودر اطراف افغانستان و سیستان امارتهای کوچک از کوشانیها باقی مانده باشند و بهمان مناسبت شهزاده ساسانی خویش را کوشان‌شهنشاه میخواند پس آنچه مورخین ایران در باره لشکر کشی اردشیر بسوی خاور نوشته‌اند صحیح است از جمله در ناسخ التواریخ مینویسد که اردشیر خواست هندوستان را تسخیر کند از کرمان بخراسان رفت و از آنجا بکابل شتافت و کنار رود پنجاب رسید و هرگاه زمین داران هند شنیدند که او با آنجا درآمده و در خود نیروی جنگ نیافتند با پیشکشهای شایسته بدربار او آمدند و باو سربندگی فرو آوردند و برخی نیز بحفظ و حراست خود پرداختند اردشیر مخالفین را مقهور ساخت و البته مقصود از هند کابل و سیستان و بلوچستان و شاید سند نیز باشد و گرنه

یقینا اردشیر پنجاب درنیا مد و به بلخ و مرو و سیستان و کابل و نواحی آن قانع گشت پس از اردشیر شاهپور اول نیز بمرز خاور توجه داد و پس از او بهرام دوم تا شمال و غرب هند پیش رفت و سیستان و سند به شهنشاهی ایران پیوسته شدند سنه ۳۸۴ م. بهرام دوم جانشینش را که بعداً بنام بهرام سیوم شهنشاه ایران گشت حاکم سیستان نمود و اجازه داد که بنام خود سکه بزند و او خود را اسکان شاه نامید کابل و سند تا هشتاد سال در حدود ایران باقی ماندند و در سنه ۱۱-۳۱۰ برادر شاهپور دوم بر سیستان حکومت میکرد و خویش را شاه سکستان و بزرگ فرمادار سند و تخارستان میخواند و بنا بر سنک نوشت که مسیوهر تسفلد در پرسپولس یافته دادور بزرگ کابل و هند رزپت سکستان دو تن ایرانی از جانب دولت ایران مامور شدند ضمناً باید بگوئیم که بزرگان این صفحات گاهی رسماً و عملاً و زمانی اسماً تابع ایران بودند و هرگاه دولت مرکزی ضعیف میشد سر خود و مستقل نیز میشدند همسر هر مزد دوم ۳۰۹-۳۰۱ یکتن شاهزاده خانم کوشان بود.

ترجمه : دکتر فرهاد آبادانی

اثر : رابیندرانات تاگور
فیلسوف و شاعر نامور هند

آزادی!

می‌کشاید ،
جائیکه جویبار زلال عقل و برهان در میان شن‌های سهمگین
از رسوم کهن راهش را کم نکرده است ،
جائیکه افکار آدمی با دست تو بسوی اندیشه و کردار پسندیده
راهبری شود ،
در آن بهشت آزادی ، ای پدر مهربان ! ای خدای من !
بگذار میهنم از خواب بیدار شود .

جائیکه افکار و اندیشه آدمی از ترس تهی و سردرپایگاهی
بلند است ،
جائیکه دانش آزاد است ،
جائیکه جهان ، با دیوار های ساختگی ، بقطعات کوچک
تقسیم نشده است ،
جائیکه کلام راستین از ژرفای حقیقت و راستی برمیخیزد ،
جائیکه کوشش های خستگی ناپذیر ، بازوایش را بسوی کمال

پیشرفت ایالت جامو و کشمیر

رشد اقتصادی

درآمد سرانه : درآمد سرانه از ۱۸۸ر۴۱ روپیه درسال ۱۹۵۰-۵۱ به ۲۵۹ر۲۴ روپیه درسال ۱۹۶۴-۶۵ رسید یعنی ۳۰ درصد افزایش یافت .

۳۰ درصد درآمد کل این ایالت از راه کشاورزی بدست میآید و مابقی آن از راه های دیگر از جمله دامپروری ، ماهیگیری ، جنگلها ، هنر های دستی ، صنایع کوچک دستی و توریسم تامین میگردد .

مالیات ایالت : درآمد ایالت جامو و کشمیر از طریق مالیات هجده برابر افزایش یافته است بدین معنی که از ۲۷۵ میلیون روپیه درسال ۴۸-۱۹۴۷ به ۴۸۵۲ میلیون روپیه در سال ۶۸-۱۹۶۷ رسید . باید یاد آور شد که در ایالت جامو و کشمیر از قطعات کوچک زمین مالیات اخذ نمی شود . افزایش در هزینه برنامه های عمرانی : هزینه های برنامه های پنجساله عمرانی کشمیر نیز بتدریج افزایش یافت . در طول مدت برنامه پنجساله اول هزینه عمرانی که برای ایالت جامو و کشمیر اختصاص یافته بود در حدود ۱۲۷

میلیون روپیه بود . در برنامه های پنجساله دوم و سوم این رقم بترتیب به ۳۳۹ر۲ میلیون روپیه و ۷۵۱ر۴ میلیون روپیه افزایش داده شد . در پیش نویس برنامه پنجساله چهارم هند هزینه عمرانی بمبلغ ۱۲۷۰ میلیون روپیه برای کشمیر منظور شده است که درست ده برابر هزینه های برنامه پنجساله اول آن ایالت میباشد .

توریسم : امور سیاحت نیز افزایش فوق العاده ای را نشان میدهد . در سال ۱۹۵۶ فقط ۶۲۲۰۰۰ نفر جهانگرد از کشمیر دیدن کردند ولی درسال ۶۸-۱۹۶۷ تعداد آنها به ۱۴۶۰۰۰ رسید . علاوه براین ۲۱۲۰۰۰ نفر برای زیارت معبد «ویشنودیوی» به جامو آمدند .

کشاورزی

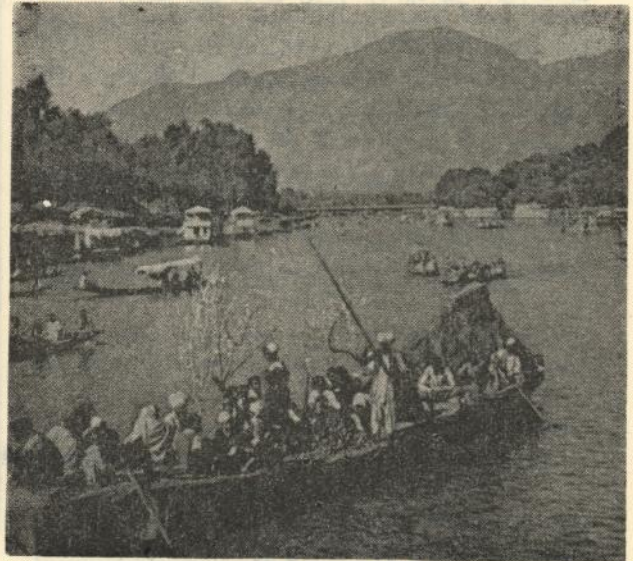
تولید : ایالت جامو و کشمیر نیز مانند سایر ایالات هند اهمیت فراوانی برای امور کشاورزی قایل است و کشاورزی را بر سایر صنایع تقدم میدهد . هزینه سالانه برای اجرای طرح های کشاورزی نسبت به سال ۶۲-۱۹۶۱ پنج برابر افزایش یافته بدین معنی که از ۸۱۵ میلیون روپیه درسال ۶۲-۱۹۶۱ به ۴۵۹۹ میلیون روپیه در سال ۶۸-۱۹۶۷ رسید .

چنانکه از ارقام زیر برمیآید محصول کشاورزی این ایالت نیز دائما رو بافزایش بوده است .

برنج ۱۶۳۰۰۰ تن (سال ۵۱-۱۹۵۰) ۲۷۲۰۰۰ تن (سال ۶۷-۱۹۶۶)

گندم ۴۵۰۰۰ تن (سال ۵۱-۱۹۵۰) ۱۲۲۰۰۰ تن (سال ۶۶-۱۹۶۵)

به پیروی از خط مشی جدید دولت هند کشاورزان کشمیری نیز از بذر اصلاح شده ، کود شیمیائی و طرق جدید آبیاری استفاده میکنند . در نتیجه در هر هکتار اراضی زیر کشت برنج از ۹۶۹ قنطال (۹۶۹ کیلو) درسال ۵۲-۱۹۵۱ به ۱۲۱۷ قنطال (۱۲۱۷ کیلو) درسال ۶۷-۱۹۶۶ و محصول ذرت از ۴۸۰ قنطال (۴۸۰ کیلو) به ۹۲۳ قنطال (۹۲۳ کیلو) و محصول گندم از ۳۸۸ قنطال (۳۸۸ کیلو) به ۶۰۷ قنطال (۶۰۷ کیلو) درسال ۶۶-۱۹۶۵ افزایش یافت . قبل جمع آوری محصول امسال انتظار میرفت که تولیدات برنج ایالت جامو و کشمیر برای سال ۶۸-۱۹۶۷ در حدود ۵۲۰۰۰ تن برسد ولی این رقم به ۷۸۰۰۰ تن رسید

قایقرانی در کشمیر

و در نتیجه فقط ۶۰۰۰ تن بجای ۷۰۰۰ تن برنج برای این ایالت از خارج ارسال گردید. انتظار میرود که در سال ۱۹۶۸-۶۹ ایالت جامو و کشمیر فقط احتیاج به ۱۰۰۰۰ تن برنج از خارج داشته باشد.

آبیاری: در سال ۱۹۵۲-۱۹۵۱ ایالت جامو و کشمیر در حدود ۲۷۲۰۰۰ هکتار اراضی آبیاری شده داشت که در سال ۱۹۶۴-۶۵ به ۳۰۹۰۰۰ هکتار رسید.

بعلاوه حکومت ایالتی اجرای طرح‌های کوچک آبیاری را نیز بدست گرفته و در چند سال آینده مبلغ ۱۳۲ میلیون روپیه برای این طرحها صرف خواهد کرد و در نتیجه ۱۶۰۰۰ هکتار اراضی آبیاری خواهد شد از این مقدار در حدود ۳۲۰۰ هکتار زمین در سال جاری (۱۹۶۸-۶۹) سیراب میشود.

در اینجا باید متذکر شد که با اجرای طرح‌های متوسط آبیاری که در چند سال اخیر در کشمیر اجرا شده در سال ۱۹۶۷ (فصل خریف) ۸۰۰۰ هکتار اراضی در آن ایالت آبیاری شد. طرح‌های مزبور شامل شبکه شهر پراتاب، نهر کاتوا میباشد. هم اکنون حکومت ایالت به بهتر ساختن شبکه نهر رانبیر که بزرگترین سیستم کانال در آن ایالت است همت گمارده است بعلاوه پروژه‌های جدید آبیاری در ناحیه چامب، اکتور ورامگر (در جامو) و ناحیه لتاپور (در کشمیر) بدست گرفته شده است.

استفاده از کود شیمیائی: در طول مدت برنامه پنجساله

سوم هند در حدود ۲۸۰۰۰ تن کود شیمیائی در ایالت جامو و کشمیر مصرف شد ولی طی سال ۱۹۶۷-۶۸ مصرف آن به ۱۰۰۰۰۰ تن رسید.

اصلاحات ارضی: در ایالت جامو و کشمیر میزان زمین‌های کشاورزی تعیین شد و اصلاحات ارضی عملی گردید و مازاد اراضی تعیین شده بین زارعین تقسیم شد.

باغات میوه: امروزه کشمیر انواع میوه را بمبلغ ۱۲۰ میلیون روپیه صادر میکند در حالیکه در سالهای پیش از استقلال هند رقم فوق هیچوقت از ۴ میلیون روپیه تجاوز نمیکرد.

برای حفظ و نگهداری میوه‌جات اخیرا سردخانه‌ای بظرفیت ۱۲۰۰۰ کیلو در شهر سرینگر مرکز ایالت جامو و کشمیر (هند) تاسیس شده است.

دامپروری: در کشمیر برای هر ۳۶۰۰۰ راس دام یک بیمارستان وجود دارد در حالیکه در مناطق دیگر هند تعداد بیمارستان‌های دام تقریبا نصف این ایالت است و برای هر ۷۰۰۰۰ راس دام یک بیمارستان اختصاص دارد.

ماهگیری: محصول ماهی کشمیر نسبت به سال ۱۹۵۱-۱۹۵۰ هفت برابر افزایش یافته است.

جنگل بانی: کشمیر از صادر کنندگان عمده چوب‌های قیمتی و صنعتی است و افزایش قابل توجهی در صادرات این کالا دیده میشود. در سال گذشته کشمیر ۶۰ میلیون روپیه چوب صادر کرد در صورتیکه رقم فوق در سال ۱۹۴۶ فقط ۱۰ میلیون روپیه بوده است.

صنایع و نیروی برق

صنعت: تا اواخر ماه آوریل ۱۹۶۵، در کشمیر ۱۸۷ کارخانه و کارگاه به ثبت رسید. علاوه بر این چهارده نواحی صنعتی در قسمت‌های مختلف ایالت جامو و کشمیر احداث گردید، که در سال ۱۹۶۷-۶۶ در واحد‌های مختلف آنها کالا هائی بمبلغ ۹ میلیون روپیه ساخته شد.

همچنین در تولید و فروش کارخانجاتی که در بخش عمومی (دولتی) مشغول کار هستند افزایش قابل توجهی را نشان داد و در سال ۱۹۶۷-۶۶ بترتیب ۲۴ درصد و ۳۷ درصد بیش از سال پیش بوده است.

برای تامین احتیاجات نخ پشمی بافندگان شال دستباف کشمیر چهار کارخانه نخ‌ریسی با ظرفیت ۶۰۰۰ دوکدر کشمیر تاسیس شد.

محصول حریر خام نیز از ۸۵۶۰۷ پوند در سال ۱۹۶۵-۶۶ به ۱۳۶۳۰۱ پوند در سال ۱۹۶۶-۶۷ رسید. اکنون صادرات پارچه مخصوص پشمی کشمیر که در سراسر هند بنام «پشمینه» معروف است افزایش قابل ملاحظه‌ای را نشان میدهد بدین معنی که از دو میلیون روپیه (قبل از استقلال هند) به ۳۵ میلیون روپیه رسیده است.

نیروی برق: قبل از اجرای برنامه‌های پنجساله هند (۱۹۵۰-۵۱) فقط ده شهر و دهکده در ایالت جامو و کشمیر نیروی برق داشتند ولی تا پایان ماه مارس ۱۹۶۷ نیروی

هنرمندان کشمیری در حال گلدوزی بر روی نم

صنایع دستی کشمیر

با جامو و دهلی ارتباط مستقیم دارد بدین معنی که برای مکالمه با طرف خود میتوان با گرفتن نمره تلفن او با وی تماس گرفت بعلاوه اقداماتی برای ایجاد سیستم میکروویو برای کشمیر بعمل آمده .
توسعه خط آهن از کاتوا به جامو نیز بدست گرفته شده است .

برق به ۶۳۰ شهر و دهکده کشمیر رسانده شد . اکنون تولید نیروی برق این ایالت نیز از میگاوات (در سال ۱۹۴۷) به ۵۶۲٫۲۴ میگاوات رسیده است . (۴)
باید متذکر شد که طرح هائی برای تولید برق آبی موسوم به طرح چنانی و طرح وادی سند در دست اجراست . با پایان این طرح ها ۴۵۸ میگاوات برق اضافی به کشمیر داده خواهد شد .

یک خط انتقال برق بین کالاکوت و جامو به هزینه ۱۱ میلیون روپیه ساخته شده و کار احداث خط انتقالی برق از چنانی به جامو نیز پیشرفت زیادی نموده و نزدیک با تمام میباشد .

جاده و وسایل حمل و نقل

جاده : پس از سال ۱۹۵۱ (آغاز اولین برنامه پنجساله هند) طول جاده های اتومبیل رو در ایالت جامو و کشمیر (هند) دو برابر گشته است بدین معنی که از ۲۷۰۲۷ میل (در سال ۱۹۵۱) به ۴۰۹۵۰ میل (در سال ۱۹۶۶) رسید .
در سال ۱۹۵۶ تونل جواهر در تنگه «باینهال» ساخته شد و در نتیجه اکنون از جاده جامو- سرینگر میتوان در تمام فصول سال استفاده کرد .

در امر پل سازی نیز پیشرفت قابل ملاحظه ای بچشم میخورد . علاوه بر چندین پل کوچک و متوسط ، یک پل بزرگ به مسافت ۲۳۰۰ پا روی رودخانه چناب در بخش ریالی ساخته شد . پل مزبور ریالی را با بخش پونچ - راجوری و معادن غنی آن نواحی مربوط میسازد .

در سالهای ۱۹۵۰ - ۱۹۶۶ مبلغ ۱۶۰۹ میلیون روپیه برای ساختن جاده ها در کشمیر صرف شده است .
وسائل حمل و نقل : بین سالهای ۱۹۵۰ تا ۱۹۶۵ تعداد وسائط نقلیه در کشمیر سه برابر شده است تنها شرکت حمل و نقل حکومت ایالتی در حدود ۱۱۰۰ اتوبوس در اختیار دارد .

مخابرات و ارتباطات : در سال ۱۹۶۷ ایالت جامو و کشمیر دارای ۸۳۰ پست خانه بود یعنی چهار برابر آنچه در سال ۱۹۴۷ داشته است .
اکنون شهر سرینگر مرکز ایالت کشمیر با تلفن مستقیم

کتابخانه خدابخش - پتنه

آهن هر دو طرف میپرداخت. وی مامورین خویش را تا سوریه و عربستان و مصر و ایران اعزام داشت. شهرت خدابخش خان در سراسر کشور پیچید و آنها که نسخه های کتابهای فارسی و عربی داشتند ترجیح میدادند که به کتابخانه خدابخش کتابهای خودشان را بفروشند. معروف است که چند جلد از کتابهای این کتابخانه به سرقت رفت و به لاهود فرستاده شد. در لاهود کتابهای مزبور به شخصی فروخته شد و او آن کتابها را به کتابخانه خدابخش پس فرستاد. بکوشش مامورین عرب کتابخانه خدابخش خیلی غنی شد. در ۱۸۸۸ یک ساختمان مجلل و زیبا برای این کتابخانه ساخته شد که اینک محل کتابخانه میباشد. بوسیله چارلز لائل این کتابخانه بدولت بنگال معرفی شد و بعدا در ۱۸۹۱ بدست چارلز الیت که استاندار بنگال بود کتابخانه افتتاح شد. در آن موقع ۶۵۰۰ کتاب در این کتابخانه وجود داشت که ۴۰۰۰ از آنها نسخه های خطی بود. بقیه اش کتابهای انگلیسی بود.

صلاح الدین خدابخش، پسر خدابخش خان هم این عشق و علاقه را از پدرش وارث برد و بسیاری از این کتابها را بزبانهای خارجی ترجمه کرد و همچنین بر تعداد کتابها افزود. باید متذکر شد که در سال ۱۹۶۱ کتابهای کتابخانه دلینا که ۷۰۰۰ جلد بود باین کتابخانه اهداء شد و به کتاب های این کتابخانه افزوده شد. چند نسخه کتاب خطی که در جهان نادر است درین کتابخانه وجود دارد.

۳۲ جلد فهرست این کتابخانه چاپ شده است و ۳ جلد دیگر در دست چاپ است. ۴۱۵۶ نسخه های خطی عربی و ۳۸۸۳ نسخه های خطی فارسی درین کتابخانه وجود دارد. علاوه برین تعداد زیادی نسخه های خطی و چاپی کتاب بزبان های محلی هند و زبانهای خارجی در کتابخانه خدابخش وجود دارد.

اینک شرح نسخه های خطی که بیشتر جلب توجه میکند در زیر میآید:

۱- قرآن کریم نسخه سال ۶۸۸ هجری که یکی از معروف ترین خطاط عهد خلفای عباسی نوشته بود. نام این خطاط یاقوت المستعنی است.

۲- مقامات مریدی نسخه سال ۶۳۰ هجری، این نسخه مقامات مریدی برای کتابخانه ملك العادل سيف الدين ابوبکر، بقیه در صفحه ۱۲

قبل از آنکه پیرامون کتابخانه معروف خدابخش صحبت شود مناسب می بینیم که بنیانگذار این کتابخانه را به خوانندگان گرامی معرفی بنمایم.

خدابخش خان وکیل پایه یک دادگستری شهر پتنه بود. وی علاقه خارق العاده ای به ادبیات داشت او در ۱۸۴۲ در شهر چابره در ایالت بهار پابعرصه وجود گذاشت. پدرش بادیات خیلی علاقه داشت و کتابهای فراوان جمع آوری میکرد. خدابخش خان این خصیصه را از پدرش وارث برده. نامبرده بی نهایت باهوش بود و حافظه فوق العاده داشت. خدابخش خان علاوه بر علاقه بادیات و کار دادگستری در زمینه عمرانی هم خدمات شایسته انجام داده. او اولین معاون شهردار پتنه بود و همچنین مدت سه سال بعنوان رئیس دادگاه عالی نظام حیدرآباد خدمت کرده است.

خدابخش خان زبان و ادبیات فارسی را خیلی دوست داشت و آثار حافظ و سعدی و مولوی را هرگز از خود دور نمی کرد و از اشعار این ستارگان جاوید آسمان ادبیات الهام میگرفت. زبان و ادبیات عربی را هم خیلی دوست داشته و مقالات زیاد راجع به کتابخانه های اسلامی نوشته که شهرت آنها در سراسر کشور هند باندازه زیاد پیچیده است. از مشاهیر ادبیات انگلیسی مثل کیتس، شیلی، بایرن و شینیسون هم استفاده میکرد.

پدرش بهنگام مرگ ۱۴۰۰ نسخه کتاب خطی فارسی و عربی داشت و به خدابخش خان وصیت کرد تا یک کتابخانه عمومی دائر کند. خدابخش خان برای این هدف صمیمانه کار کرد و بالاخره در اینکار موفق شد و اینک بنام کتابخانه خدابخش در هند معروف است. و نسخه های زیاد خطی فارسی و عربی درین کتابخانه وجود دارد.

داستان جمع آوری کتابها هم خیلی جالب است. بعد از جنگ ۱۸۵۷ در هندوستان مراکز کتابها که بیشتر در لکنهو و دهلی بود از بسن رفت ... نواب رامپور که خیلی به کتابهای فارسی و عربی علاقه داشت دست به جمع آوری کتابها زد و با پول کتابها را می خرید. خدابخش خان هم به رقابت نواب رامپور پرداخت و اعلام کرد که ۵۰ روپیه هرامه برای پیدا کردن کتابها خواهد پرداخت در حالیکه نواب رامپور یک روپیه برای هر کتاب میداد. محمدماقی یک نفر عرب بود که از طرف خدابخش خان مامور این کار شد. خدابخش خان همیشه برای آوردن کتاب کرایه راه

میراث هند

«از دوران ماقبل تاریخ که بشر زندگی را با امید و امید شروع کرده تاکنون اگر جائی در روی زمین وجود داشته باشد که آرزو های انسان در آن برآورده شود آن سرزمین هند است.»

رومن رولاند

بنا های عظیم را عملی می کرد . در قرن های بعد سبک های مختلف و باور نشدنی در شبه قاره هند بوجود آمد . در معماری دوره بودائی (قرن ششم پیش از میلاد) راه روهای سرپوشیده در اطراف ساختمان مرکزی که در آن مقدسات دینی نگهداری میشد سردرهای زیبا صومعه ها بشکل نعل دیده میشود که مورد تقلید معاصرین قرار گرفته چنانکه در ساختمان جدید «ویگیان بهاون» (کاخ وزارت فرهنگ) در دهلی نو آشکار میگردد .

چینی ها معابد و زاویه های خود را در تپه بزرگ «ساترونجایا» واقع در «پالیتانا» و «تپه آبو» می ساختند و سقف آنها را با کنده کاری و گچ بری های زیبا می آراستند که بیشتر به هنر جواهری شباهت دارد تا فن معماری . شاهکار معماری مذهبی هندو در معبد غار «الورا»

مشاهده می گردد . معبد مزبور از تراشیده شدن يك تپه بزرگ ساخته شده است . و مناره های بلند و سالون های بزرگ ستون دار به معماری هند داد معماری غیر مذهبی هند و در قلعه های عظیم راجپوت ها که حکایت از سادگی میکند دیده میشود .

سبک های بزرگ معماری هند به کشور های دیگر نیز نفوذ کرد نمونه های آن در معابد سیلان ، کامبوج و جاوا دیده میشود از جمله معبد «برو بودور» واقع در «جاوا» که ذوق معماری پادشاه سیلندر را نشان میدهد و معبد عظیم «ویشنو» که پادشاه پالاما ویشنو لوکا در شهر «انکوروات» (کامبوج) بنا شده است .

مسلمانانی که بهند آمدند به سهم خود سنن معماری هند را غنی تر ساختند . در منطقه قطب مینار (دهلی) آثار دوره ترکها و افغانها جلوه گر میباشد که مهمترین آنها خود مینار قطب میباشد . در معماری دوره مسلمانان هند ابتکارات مختلفی بخرج داده شده که نمونه آن در قلعه سلطان غیاث الدین تغلق ، مقبره همایون (در دهلی) ، آثار قح پور سیکری و تاج محل (در آگره) دیده میشود .

شهر سازی

در زمان معاصر مفهوم معماری به معنی وسیع آن شهر سازی را نیز دربر میگیرد . ولی مفهوم معماری که در متون معروف هند موسوم به «مناسارا» که قدمت آن به ۵۰۰ الی

در سرزمین باستانی هند در محوطه های سرسبز که در نزدیکی رودخانه ها قرار دارند و در بیشه ها و جنگل ها دانشمندی برای کشف حقیقت و راستی به تفکر و تدکیه نفس میپرداختند . پس از تفکر و اندیشه بسیار آنها مفهوماتی به خلقت ، خدا ، روح بشر و موضوعات مافوق طبیعت ناداند .

بعلاوه نوابع آن سرزمین در باره ارزش بزرگ دیگر یعنی زیبایی نیز تلاش میکردند همین تلاش موجب گشت که طی قرن ها سنن هنری بوجود آمد و برای نسل های آینده به میراث ماند . در اینجا ما سعی داریم که شعبه ای از هنر و تمدن هند را نمایان سازیم .

معماری

تمدن هند به گذشته ای نامعلوم میرسد بدین معنی که بهنگام رو آوردن آریائی ها باین سرزمین که در حدود سه هزار سال قبل از میلاد مسیح حدس زده شده است تمدن با شکوهی که به تمدن «وادی سند» معروف است در آن سرزمین وجود داشته که تاریخ رشد آن بس طولانیست . حفاری هاییکه در بیش از صد ها نقطه هند بعمل آمده نشان میدهد که در سه هزار سال پیش از میلاد مسیح تمدن ماقبل دوره آریائی هند بحدی رشد کرده بود که آنرا از نظر مادیات میتوان با تمدن کرت قبل از نفوذ یونانی ها مقایسه کرد . خیابان ها و کوچه های شهر با دقت هرچه تمامتر طرح ریزی شده بود و بطور مستقیم پیش میرفت و در محل تقاطع با یکدیگر زاویه قائمه میساخت . خیابانهای اصلی شهر با در نظر گرفتن جهت وزش یاد تعیین میگردد . معمولا خانه های شهر دو طبقه و با آجر پخته ساخته شده بود . علاوه بر حمام های عمومی شهر ، هرخانه ای دارای يك حمام خصوصی بود . باید یادآور شد که در حفاری های ماقبل تمدن آریائی هند يك حمام بزرگ ۴۰×۲۴ پا که هشت حمام کوچک در مجاورت آن وجود داشته بدست آمده . این حمام ها با آجر پخته ساخته شده دارای يك شبکه وسیع فاضل آب بوده اند .

از حماسه های آریائی راماین و مهابهارت ماقبل تاریخ (... قبل از میلاد مسیح) برمیآید که در آن زمان فن معماری بصورت يك علم پیچیده و پیشرفته در آمده بود که ساختن

۷۰۰ میلادی نسبت داده میشود از این هم وسیعتر است و شامل نقاشی، مجسمه سازی، مبل و جواهر آلات ولوازمات زندگی متمدن نیز میباشد.

پس از استقلال هند آزاد پاسخ مثبتی به معماری جدید یعنی معماری عصر آهن و شیشه وزمان تکنولوژی داده است. در تمام شهر های بزرگ ساختمان های جدید و مدرن به زیبایی شهر ها میافزاید. در این ضمن باید اسم «چاندی گر» مرکز جدید استان پنجاب را ذکر کرد که یک تجربه موفق شهر سازی محسوب میگردد. بنا بدعوت دولت هند نقشه و طرح این شهر را معمار معروف فرانسوی آقای کوربوزیر آماده کرده است.

امروزه هند دارای شهر های زیبایی میباشد که نبوغ فرقه هائی را که دارای سنن متعدد و غنی هستند و همچنین هماهنگی کامل با هوا و وضع جغرافی دارند منعکس میکنند. باید یادآور شد که طرح شهر کوچین که در کنار دریا

واقع است طوری تنظیم شده که روحیه سطح دریا بصورت دریاچه ها و مرداب ها (نهرهائی) از این شهر دیده میشود. همچنین نشیب و فراز زمین و تپه های آبی نقش مهمی در فن معماری شهر «تریواندرام» بازی میکند. شهر «مادولای» گرداگرد معبد بزرگ «مادولای» بنا شده بعلت دارا بودن سدی عظیم باغزیبائی درشهر میسور بوجود آمده که بهزیبائی در سراسر هند معروف گشته است. شهر «ونارسی» یا «بنارس» یکی از قدیمی ترین شهرهای هند است که در کنار رودخانه مقدس گنگ بنا شده و زیبایی خاصی دارد. شهر جیپور امکانات بکار بردن سنگ سرخ شن دار را برای کار های ساختمانی عملی ساخته است. در حالیکه ادیبور شهر زیبای دریاچه ها لقب «سویس هند» را گرفته است. همچنین شهر لکهنو یادگار دوره متاخر پادشاهان مغول (گرکانی) هند را زنده میکند. این ها شهر های معدودی از هند هستند که مختصات ویژه از پدیده سنن های مختلف مردم هند را برای بازدید کنندگان آشکار میسازند.

بقیه کتابخانه خدابخش

کتابخانه شاهی ترکیه نوشته بودند ولی بهندوستان رسیده و حالا در کتابخانه خدابخش محفوظ است.

۷- شاهنامه فردوسی: - تهیه سال ۹۴۲ هجری قمری بخط نستعلیق با ۲۳ مینیاتور قشنگ و زیبا. این نسخه را علی مردان خان به شاهجهان تقدیم کرده بود.
۸- دیوان میرزا کامران برادر همایون شاه: - در زمان زندگی شاعر تهیه و تدوین گردید. دارای اتوگراف های شاه جهان و جهانگیر است.

علاوه برین کتابهای خطی و چاپی زیادی وجود دارد که ذکر آنها درین مقاله کوتاه غیر ممکن است. این کتابخانه از دولت ایالتی و مرکزی کمک میگیرد و سازمان اداری همیشه برای پیشرفت کتابخانه میکوشد. کتابخانه خدابخش همواره موجب جلب توجه ادب دوستان گردیده است و بزرگان علم و ادب که بازدید ازین کتابخانه بعمل آوردند نظریات قابل ملاحظه ابراز داشته اند.

سلطان مصر تهیه گردیده بود.

۳- العمالی تصنیف ابوالقاسم عبدالملک بن محمد بن عبدالله بن بشران. این نسخه در سال ۴۸۷ هجری تهیه گردید.

۴- دیوان حافظ که در قرن نهم هجری قمری بمخط نستعلیق نوشته شده و یادداشتها و پاورقی از قلم همایون و جهانگیر پادشاهان مغول هند دارد.

۵- تاریخ سلسله تیموریه: - این کتاب حاوی تاریخ سلسله تیموریه تا حکومت ۲۲ ساله اکبر است و ۱۳۲ تابلوی نقاشی مهم از نقاشان معروف دربار اکبر دارد. نسخه دیگری از این کتاب هیچ جا پیدا نیست.

۶- شهنشاه نامه حسینی: - تالیف بین سالهای ۱۰۱۲-۱۰۰۳ هجری قمری که دارای امضا مهر نوایان و شاهان تیموریه هند است. مهر جهان آرایبگم دختر شاه جهان هم وجود دارد. این نسخه از زندگانی و حکومت سلطان محمد سوم سلطان ترک زیاد صحبت میکند. این نسخه برای

خدمات پستی در هند

افتتاح یکصد هزار مین پستخانه

هستند . در هند همه ساله بیش از ۶ میلیارد نامه وامانات پستی توزیع میشود . در نیمی از روستاهای هند که ۶۰۰٫۰۰۰ دهکده دارد روزی یکبار و در ۵۱۰۰ دهکده هفته‌ای یکمرتبه پست توزیع میگردد . پستخانه‌های هندهمه ساله ۱۰۰ میلیون حواله پستی پرداخت میکنند در اینجا باید متذکر شد که برای بعضی از دهکده ها حواله پستی تنها راه ارسال پول میباشد . نیمی از پست خانه های هند یعنی ۵۰٫۰۰۰ پستخانه حساب های پس انداز دارند که در آن ۱۵ میلیارد روپیه گذاشته شده است . در این ضمن باید گفت که این اداره بزرگترین موسسه بانکی در کشور پهناور هند میباشد .

نظر به وسعت کشور و عقب افتادگی سیستم ارتباطات هند باید گفت که دستگاه پست این کشور بهترین دستگاه از نوع خود در دنیا میباشد و از حیث کار کرد آنرا میتوان با سیستم پستی پیشرفته ترین کشور های جهان مقایسه کرد . طرح ارسال کلیه نامه ها با هواپیما تا نزدیکترین نقطه که به راه هوایی مربوط است تقریباً بی نظیر است . این عمل نقاط دور افتاده هند را نزدیکتر کرده است .

باید قبول کرد هنوز هم امکانات زیادی برای بهتر کردن آنها وجود دارد . بطور مثال میتوان گفت که اداره پست هند میتواند ساختمانهای پست خانه را بهتر و زیباتر سازد و تا جائیکه با صرفه باشد وسایل پست خانه ها را میکانیزه کند و توزیع پست را باز هم سریعتر انجام دهد . با این همه سزاوار است که تاسیس یکصد هزار مین پستخانه هند نقش مهمی در زندگی مردم هند بخصوص روستائین آن بازی خواهد کرد .

یکصد هزار رقم کوچکی نیست . هنگامیکه يك سازمان دولتی و یا غیر دولتی تا آن حد توسعه یابد که یکصد هزار شعبه داشته باشد البته این امر برای آن سازمان موجب مباحثات و افتخار میگردد . روز اول ژوئیه ۱۹۶۸ یکصد هزار مین پستخانه هند در ده «براهمپور چورسته» واقع در ایالت بهار افتتاح شد . با گشایش این پستخانه صفحه جدیدی در پست هند گشوده شد و بهمین مناسبت در این روز تبریک مخصوصی منتشر گردید .

در سال ۱۸۵۴ یعنی ۱۱۴ سال پیش هند فقط ۷۰۱ تعداد آنها به ۲۲۰۰۰ رسید . پس از استقلال امور پستی پیشرفت فوق العاده نموده است تعداد پستخانه تقریباً پنج برابر شد . در پس پرده یکصد هزار پست خانه هند داستان دهها هزار کارکنان پست نهفته است که بعضی از آنها در جاده های دور افتاده یکه و تنها رفت و آمد میکنند و پیام های کتبی مردم را به دهکده های دور دست میرسانند . باید اذعان نمود که ۹۱ در صد پست خانه های هند در روستاها تاسیس شده . جاده ، رادیو ، روزنامه و از این همه بیشتر پست خانه در تجارت و ارتباطات نواحی روستائی موثراند . پستی در همه جا مورد استقبال فراوان قرار میگیرد ولی مردم نواحی دور افتاده بیشتر انتظار او را میکشند چون او تنها آورنده پیام و خبر از خارج میباشد .

شبکه پستی هند یکی از بزرگترین شبکه های پست در جهان است که بیش از ۴۰۰٫۰۰۰ نفر در آن مشغول خدمت

افق روشن صادرات هند

نه تنها صادرات کالا های صنعتی هند توسعه یافته بلکه مواد غذایی نیز از این کشور به خارج صادر میشود. بیسکویت هند به مقدار زیاد به خارج صادر میشود. همچنین موز هندی که تاکنون صدور آن به این سوی کانال سوئز محدود بود امروزه به بازار های اروپای غربی و شرقی راه پیدا کرده است. همچنین صادرات ماهی کنسرو شده مانند میگو بطور قابل توجهی افزایش یافته و مبلغ آن از ۶ میلیون روپیه در سال ۶۷-۱۹۶۶ رسیده است.

کالا های هندی نه تنها به کشور های در حال توسعه راه می یابند بلکه به کشور های پیشرفته نیز صادر میشود. مثلا بعضی اقلام ماشین آلات و کالا های مهندسی ساخت هند به تعداد زیاد به کشور های اروپائی و امریکای شمالی و ایالات متحده صادر میگردد. در سال ۶۸-۱۹۶۷ کالاهائی به ارزش ۷۰ میلیون روپیه به بازار های فوق فروخته شد. همچنین صادرات کفش نیز به کانادا و ایالات متحده امریکا شروع شده است.

صادر کنندگان هندی در مناقصات بین المللی شرکت میکنند و در مقابل رقابتهای سرسختانه از طرف کشور های پیشرفته سفارشات زیادی برای صدور واگنهای راه آهن و کابلهای مخابراتی و کالا های الکتریکی بدست آورده اند.

اجرای این مناقصات بر پیشرفت فنی صنایع این کشور دلالت میکند. قرار داد مناقصات شامل بررسی، طرح ریزی پروژه های کامل و تهیه و نصب ماشین آلات میباشد. هم اکنون بیش از ۵۰ پروژه مشترک توسط صاحبان صنایع هندی در کشور های در حال توسعه آسیا و افریقا در حال اجرا میباشد.

پیشرفت صنایع و تکنولوژی که هند طی بیست سال اخیر بدست آورده است اثرات زیادی به صادرات آن کشور گذاشته است و صادرات بطور فوق العاده افزایش نموده است. در ده سال اخیر صادرات ماشین آلات صنعتی و کالا های مهندسی و شیمیائی از یکصد میلیون روپیه به ۱۲۵۰ میلیون روپیه در سال رسیده است. همه ساله ۴۰۰۰۰۰ تن شمش آهن و نیم میلیون تن ورق فولاد از کشور هند صادر میشود. زمین صادرات کالا های مهندسی بیش از پیش توسعه پیدا کرده و شامل تعداد زیادی موتور ها با سوخت داخلی، تلمبه های ساتتیفروژ و توربین، اتومبیل و قطعات یدکی آن، ماشین ابزار آلات ماشینی، آلات دستی کوچک، ریخته گری های آهنی و فولادی، کابل و سیم، باطری، انواع مختلف ماشین آلات صنعتی منجمله ماشین آلات کارخانجات نساجی و شکر نیز صادر میشود. علاوه بر این در حدود ۱۵۰ هزار بادبزنی برقی و یکصد هزار دوچرخه در اقلام صادراتی هند دیده میشود.

هند صدور مواد شیمیائی را نیز شروع کرده و هم اکنون انواع ویتامین ها و دارو های آنتی بیوتیک را به کشور های خارج صادر میکند. همچنین هند میتواند اسید های بازیک (اساسی) الکلی ها، گیاه ها، دارو جات، رنگ معمولی، روغنی، صابون و لوازم آرایش صادر میکند.

صادرات لاستیک روئی و توئی اتومبیل و دوچرخه و کفش لاستیکی هند نیز افزایش قابل توجهی را نشان میدهد. اخیرا صادر کنندگان هندی سفارشات قابل توجهی برای لاستیک روئی و توئی از ایالات متحده امریکا دریافت داشته اند.

صنعت شیشه سازی هند نیز بازار های جدیدی در خارج از کشور برای بطری - شیشه آمپول - لوازم برقی و علمی و لابراتواری بدست آورده است.

صیدی تهرانی

معهدا از امرا و مدح آنها خوشش نمی آمد :
صیدی ز دولت دگران رنج می کشم
ما را زیان ز سایه بال هما رسید
و میخواست زندگی قلندرانه بسر برد :
ز صیدی از تو کسی گر پری خبر پرسد
بگو ز عشق صفاهانی قلندر شد
بالاخره صیدی از اصفهان آزرده شد :
دل از بی دماغیهای مردم خون فاسد شد
نمی دیدیم صیدی کاش این نوبت صفاهان را
و بسوی هند رخت بر بست :

از برای صحبت آقا زمان صیدی ز بخت
سیر هند و دیدن ننگاله می خواستم

صیدی در سال هزار و شصت و چهار هجری (۱۶۵۳-
۱۶۵۴ میلادی) به هند رسید و بتاریخ پنجم ربیع الاول در سال
هزار و شصت و پنج هجری (۱۹۵۴ میلادی) توسط
سعدالله خان وزیر (متوفی بسال ۱۰۶۶ هجری مطابق ۱۶۵۶
میلادی) در دربار شاه جهان (۱۰۳۷ - ۱۰۶۸
هجری مطابق ۱۶۲۸ - ۱۶۵۸ میلادی) وارد شد و قصیده ای
در مدح وی سرود که با مطلع ذیل شروع میشود :

زهی جهان خدا را سپهر فضل و کرم
بزیر سایه قدر تو نیر اعظم

صیدی در خدمت جهان آرا (متوفی بسال ۱۰۹۲ هجری
مطابق ۱۶۸۱ میلادی) دختر شاه جهان بسر میبرد . مشهور
است که روزی جهان آرا بیگم برای سیر و سیاحت به باغی
رفت و صیدی در آن هنگام شعر ذیل را تصنیف کرد :

برقع برخ افکنده برد ناز بباغش
تانکعت گل بیخته آید بدماغش

جهان آرا او را طلبیده پانصد یا پنجهزار روپیه یا
هزار اشرفی انعام داد امجد علی اشهری مینویسد که ملا
شکبیه شعر مزبور را برای نورجهان سروده بود و این
اشتباه است .

میرعلی متخلص به صیدی از سادات حسینی تهرانی بوده
و مدتی در اصفهان بامیرزا صائب (متوفی بسال ۱۰۸۸ هجری
مطابق ۱۶۷۷ میلادی) و میرزا محمد طاهر قزوینی متخلص
به وحید (متوفی بسال ۱۱۰۸ هجری مطابق ۱۶۹۶ میلادی)
بسر برده است . در تعریف اصفهان می سراید :

صیدی نظیر شهر صفاهان نیافتم
جائی که خوب بگذرد آنجا بدار چشم
و از صایب و طاهر وحید تمجید میکند :
صیدی هلاک صائب شیرین زبان که گفت
مژگان بناز بالش دل تکیه داده
صیدی امروز سخن سنج وحید است و وحید
فرصتش باد که سرخیل هنر کوشان است

علت رفتن صیدی از تهران ناراحتی او در وطن خود
بوده است :

اینقدر بیهده مگشا در تکلیف وطن
صیدی اینجا که بیادم نرسد تهران است

و مثل اینکه وی علاوه بر اصفهان در همدان هم بسر
برده است :

از آن سبب همدان دلنشین صیدی شد
که ناز پرور دامان کوه الوند است

در اصفهان قهوه خانه عرب بسیار شهرت داشت که در
آن شعرا جمع میشدند و شاه عباس کبیر (۹۹۶ - ۱۰۳۷ =
۱۵۷۸ - ۱۶۲۹) هم آنجا میرفت و ظاهرا در شعر ذیل
بهمان قهوه خانه اشاره شده است :

مرا در قهوه بودن بهتر از بزم شهان باشد
که آنجا میهمان را منتی بر میزبان باشد
صیدی در زندگانی خود بیشتر تهی دست و ناراحت
بوده

صیدی عجیبی نیست گرت سیم و زری نیست
دوران جوانمردی ایام گذشت ست
چون دور پریشانی افلاک بما گشت
شکست نگیری که درو نام کرم بود

داده .... اشعار برجسته بسیار دارد. « مولف بشر عشق می گوید » در متانت کلام و فصاحت بیان پایه عالی بود « و صاحب یدبضا می نویسد « شاعریت یگانه و صیاد معنی بیگانه » .

صیدی برهنر خود در شاعری فخر میکند :

صیدی از سر تحسین چه خوب گفت بتی
که نغز شاعری آخر شدی بدولت ما
نگردم مفلس از خرج سخنهای نکو صیدی
اگر روی زمین را از بساط انجمن سازم
و میدانم که هنرمند زائیده محیط خود میباشد :
صیدی چه غم از دخل حسود است دلت را
اشعار تو پرورده آغوش رواج اند

از شعرای کلاسیک وی از حافظ (متوفی بسال ۷۹۱ هجری ۱۳۸۹ میلادی) استفاده میکرد :

صیدی از گفته حافظ غزلی طرح نمود
تا سیه روی شود هر که دروغش باشد
یکی از بزرگترین مختصات صیدی تازگی

ادای شعر است چنانکه خود اشاره میکند :

سخن تازه بهر کس ندهد رو صیدی
بستن معنی نا بسته ادائی دارد
تاسخن تازه نباشد بسخندان مفروش
ناله سست به مرغان خوش الحان مفروش

صیدی شعر زیادی نگفت چون میخواست هر چه بگوید از لحاظ معنی و طرز ادا تازگی داشته باشد و از شترگریگی هر چه بیشتر احتراز می کرد چنانکه از نمونه های ذیل بر می آید :

بی خبر چون نقش برگردد ز پرواز نگاه
چشم بی باکی که دارد در نظر آن خال را
بدور چشم تو کارم بدمعای دل است
که هر نگاه تو پیغام صد ستم دارد

ساقی طرف غیرنگه داشت و گرنه
بد مستی ما منتظر جام دگر بود
ندامت مرهم زخم نمی گردد چرا گفتم
سخن را باید از دل راه دوری تازبان باشد
زین تصرفها که در چشم تو دارد بی سخن
فتنه امروز است یا فردا که مژگان می شود

اما در پی آوردن تازگی و ندرت صیدی گاهی از حد تجاوز میکند و سپس تراکت افکار وی از فهم عادی دور می افتد ، چنانکه خود می گوید :

بمن نقصی ندارد گر نفهمی شعر من صیدی
که هست از شبوهای نازناز کتر خیال من

صیدی باظفر خان احسن (متوفی بسال ۱۰۷۳ هجری مطابق ۶۳ - ۱۰۶۲ میلادی) هم ارتباط داشته و خان مزبور در تذکره خود از وی انتخاب کرده بود ، و مولف سفینه خوشگو می نویسد که « با قدسی و کلیم مشاعره دارد . »

صیدی در هند از وطن خود یاد میکرد :

غربتم تنگتر بود ز وطن
خار در پا خلیده را مانم
نیست روی وطن مرا صیدی
سر زلف بریده را مانم

و بالاخره در سال هزار و شصت و نه هجری مطابق ۱۶۵۸ - ۱۶۵۹ میلادی هم اینجا از این جهان رخت بر بست. خوشگو در سفینه خود می نویسد « صیدی استاد من بوده .... مدتی در اصفهان ماند . هنگامه عشق و حسن اگر داشته اما زود رنج و دیر آشنا بود . » صیدی دارای اخلاق اجتماعی خوب و شایسته بوده :

کسی که گفت بدی در نهاد من صیدی
باو هزار نکوئی در انجمن کردم

اما از معاصرین خود اذیت میدید :

صیدی این ناحق سخن سنجان که خصم معنی اند
خون ز چشم ما ز دعویهای بیجا ریختند
محبت زیادی به حضرت علی و ائمه اطهار در قلب او بود :

صیدی از محشر چه پروا چون علی داریم و آل
صاحب دیوان ما طاعت کند تقصیر را
صیدی محب آل علی باش تا ملک
بر صفحه ثواب نویسد گناه را

دیوان صیدی را تذکره نویسان قریب به چهار هزار بیت حدس میزنند . اما نسخی خطی (رامپور ، ۳۵۱۲) بیش از هزار و دویست و هفتاد و پنج بیت نشان نمی دهد و فقط دارای غزلیات است .

بقول تذکره نویسان صیدی قصاید درمدح شاهجهان و مثنوی در تعریف کشمیر سروده بود ولی در دسترس نویسنده نیست و بنظر میرسد که تعداد ابیات بیشتر باشد .
مولف تذکره حسینی صیدی را « شیر بیشه معانی » و صاحب خلاصه الافکار او را « سخنور شیرین مقال » میگوید . مصنف شمع انجمن او را « صید بند وحشیان خیال » و مولف تکلمة الشعرا « رنگین بیان » می نویسد . مولف ریاض الشعرا میگوید « دیوانش اگر چه کم است اما شعر های خوب دارد » و صاحب باغ معانی می نویسد « صیدی .... شاعر مسلم نیکو بیان خوش سخن کامل فن است . دیوان رنگین و مضامین متین دارد . » مصنف صحف ابراهیم مینویسد « از بلند خیالان رنگین بیان است و نازکی بست معانی را از دست نمیدهد » و مصنف مخزن الفرایب میگوید « داد فصاحت و تراکت بندی و بلند فکری

اینک نمونه های اینگونه شعر درج میکنیم که آنرا .
سبک هندی باید گفت :

بیتو دوش از بیقراری صفحه تقویم ساخت
ناخن مژگان خون آلود روی خواب ما
در لباس عشق هر کس پاکدامان سر کند
دوستی را جامه عریانی محشر کند

نیز او افکار و اشعار می آورد که تراکت و روانی غزل
آنرا قبول نمی کند ، چنانکه در ابیات ذیل دیده میشود :

چه غم ز باد خزانش که غم برون ندهد
اگر پیاله می سازی آشیان مرا
ز خوردنش دل دیوانه مست می گردد
شر ز آتش می داده اند سنگ مرا

هنوز در دیوان صیدی اشعاری می توان یافت که دارای
همه گونه سلاست و روانی می باشد ، چنانکه در ابیات ذیل
خواهیم دید :

سبزه درهم که چرا فرش سر کوی تو نیست
گل پریشان که چرا آئینه روی تو نیست
نکبت زلف تو پیرایه سنبل باشد
شرح رخسار تو درهر ورق گل باشد
درچمن هر که بدوق چیدن گل می رود

شور بلبل می نشیند تاب سنبل می رود
بسی شادم که دل هم راز پنهانم نمیداند
چو گل هم باعث چاک گریبانم نمیداند
حجاب عشق را نازم که با این شور بی پروا
نگاهی بر رخسار کردم که مژگانم نمیداند

نیز غزلیاتی میتوان یافت که علاوه بر روانی و شیرینی
یکدست دیده میشود ، چنانکه از نمونه های ذیل برمی آید :

میروی ای گوش بر فرمان بیباکی کجا
اضطرابت میبرد با این عرفناکی کجا
جام می سرگرم خون بیدلالت کرده است
تا کشد نازت عنان از دست بیباکی کجا
میروم آزرده از کویت برون با سوز دل
بر چراغم تا زند دامن هوسناکی کجا
ای که عالم کشته و خو برویان دیده
دیده دیگر بگو حسنی بآن خوبی کجا
دیدن غیر توام دشمن بینائی کرد
صحبت خلق مرا امت تنهائی کرد
هر چه می گویم از آن نام تو مطلب باشد
که مرا تندوی خوی تو معنائی کرد

بود هر گوهر رازی که بدریای الم
همه را عشق تو در دامن رسوائی کرد

صیدی اصلا شاعر غزلسرا است . و مایه حقیقی غزل
عشق و محبت می باشد و سپس او واردات عشق را با شیرینی
بیان در لباس شعر گنجانیده است ، چنانکه در مثالهای ذیل
دیده میشود :

صیدی از آشتگی او مرنج
این نگه گرم تو صد رنگ داشت
ناز هر چند بمنع نگهش می کوشد
شوخی چشم در انداز نگاه دگر است
ودرد الم که از نتایج عشق است در اشعار وی مشاهده
میشود ، پس می سراید :

عشرتی گر هست در ایام پس صیدی چرا
سر بزانو داشت گر در محفل دیگر نشست
ما که باشیم که در بزم تو داخل باشیم
دولت ماست که حسرت کش محفل باشیم

ولی باید اینجا تذکر دهیم که صیدی باعشق حقیقی و
تصوف کاری ندارد ، و فقط افکار مجازی را در شعر می
آورد .

در سبک هندی برای پیدا کردن تازگی و ندرت میدان
تمثیل و استعاره و تشبیه خیلی وسیع شده و شعرای این سبک
ازینها استفاده میکردند . اما تمثیلات صیدی جاذبیتی ندارد :

رنج ظاهر عشق را آئینه راز دل است
بیستون عکسیست از کهسار غم فرهاد را
بی گدا ز تن نیابد طبع از خامی برون
چون شکر از آب و آتش بگذرد قندش کنند

همچنین تشبیهات وی هم بیشتر بی مزه و دور از کار
می باشد .
از دود دلم خانه چنان گشت که سقفش
در دیده چو بال و پروا کرده زاغ است
ولی گاه گاهی تشبیه خوب و مناسب هم می آورد :
بسکه حیران تماشای جمال تو شدم
همچو گل دوختن چاک دل از یادم رفت

صیدی مضامین اخلاقی را هم بطرز نو و سبک تازه
بیان کرده است ، چنانکه در مثالهای ذیل خواهیم دید :

بسی نیازی را بنای آشنائی محکم است
باورت گر نیست بنگر خواهش احباب ما
گر رضای او بهر کاری نباشد در نظر

نمی‌کردند . او می‌بیند که مردم زر را پرستش می‌کنند و فقط زر است که سبب احترام و مایه شرافت و نجات میشود و همه معایب ثروت‌مند را می‌پوشاند :

طالع‌م کرده پریشان‌بیداری که در آن
نفس زر مهر نسب نامه مردم باشد
نیز مشاهده می‌کند که ثروتمندان در جمع کردن مال
هرچه بیشتر سعی می‌کنند و در مقابل حرص خود از طبقه
پائین هیچ رعایت نمی‌کنند :

شاهان که در اندیشه افزونی باج اند
غافل که رعایا همه ویران خراج‌اند

حاصل نیک و بد دوران بی‌حاصل یکی است
بهاری را چه دل‌بندی که ده روز دگر رنگش
بروی بستر برك خزان بیمار می‌افتد
در طریق فقر صیدی پیر ما افتادگی است
کسوت از گرد سجود آستان پوشیده‌ایم
اما گار گاهی چنان درس میدهد که شیرینی شعر
را از میان میبرد :

طبع را خاصیت آب است از بد منع کن
آب را هر چیز آمیزش کند آن می‌شود
صیدی شاعری است فوق العاده حساس و خرابیهای
جامعه را درک میکرد که معمولاً هنرمندان آن زمان درک

آموزش زبان هندی از طریق مکاتبه

مبالغ فوق به ریال قابل پرداخت میباشد .
تقاضا نامه برای نام نویسی و برنامه دروس و توضیحات
دیگر را میتوان از نشانی زیر بدست آورد .

رئیس اداره مرکزی تدریس هندی قسمت آموزش از
طریق مکاتبه وزارت فرهنگ - بلوک غربی هشتم راماکریشنا
پورام - دهلی نو - ۲۲ - هند .

Director, Central Hindi Directorate,
Correspondence Courses Department,
(Ministry of Education), West Block
No. VII, R.K. PURAM,
NEW DELHI-22 (INDIA)

مقامات آموزشی دولت هند تدریس زبان هندی را از
طریق مکاتبه آغاز کرده و یک دوره مقدماتی را برای خارجیان
از ماه ژوئیه ۱۹۶۸ (ماه آینده) شروع نموده‌اند
کسانی که علاقمند به آموختن زبان هندی باشند میتوانند این
زبان را از طریق مکاتبه فراگیرند . در حال حاضر دروس
بوسیله زبان انگلیسی آموخته میشود .
پس از پایان دوره مقدماتی که مدت آن دو سال خواهد
بود گواهینامه‌ای موسوم به « پراوش » به دانش آموزان
موفق داده خواهد شد .

دولت هند در نظر دارد بعداً یک دوره عالی آموزش
زبان هندی از طریق مکاتبه را شروع کند .
برای آموزش دوره مقدماتی مبلغ کمی از داوطلبان
خارجی باین شرح دریافت خواهد شد :
نام نویسی ۵ دلار - شهریه سالانه ۱۰ دلار - هزینه
امتحان ۵ دلار .

توسعه بنادر هند

توسعه بنادر مهم هند از اینقرار است :

بندر کلکته: در پروژه هالديا كه بهزينه ۴۰۰ ميليون كه ۷۰ ميليون روپيه آن به ارز خارجي ميباشد اجرا خواهد شد . ساختمان يك شبکه اسکله های فرعی در نظر گرفته شده است . شبکه مزبور دارای هفت اسکله مکانیزه شده برای حمل کالا هائی مانند سنك های معدنی، ذغال سنك و يك اسکله برای مواد نفتی خواهد بود . پروژه هالديا در سال ۱۹۷۱ پایان میابد و برای بهره برداری آماده خواهد شد . عملیات ساختمانی توسعه قسمت غربی لنگرگاه و بارانداز کینک ژرژ كه هزینه آن ده ميليون روپيه برآورد شده است بزودی پایان خواهد یافت .

بندر بمبئی : طرح توسعه لنگرگاه ها و بارانداز ها كه در آن احداث هفت اسکله جدید - چهار اسکله برای لنگرگاه و بارانداز اسکندر و سه اسکله در نزدیکی دیوار بندر - در نظر گرفته شده است و همچنین طرح توسعه اسکله بالارد كه در آن توسعه اسکله های فعلی و ساختن يك اسکله جدید برای کشتی های مسافری و حمل بار در نظر گرفته شده

دولت هند قصد دارد کلیه بنادر موجود در هند را توسعه دهد . نظر باحتیاجات روز افزون کشور این امر بسیار ضروری بنظر می آید . هم اکنون حجم کالاها در بنادر هند به ۵۵٫۸ میلیون تن رسیده است . بعلاوه در نتیجه رشد اقتصاد و اجرای برنامه صنعتی شدن کشور افزایش حجم کالا و تغییر ماهیت آنها كه از بنادر بزرگ هند حمل میشود مدرنیزه كردن وسائل بندری بسیار اهمیت پیدا کرده است . بنا براین اداره حمل و نقل هند اقدامات لازم برای تنظیم برنامه چهارم برای بنادر مهم بعمل آورده است و احتیاجات حمل و نقل در سالهای آینده مورد مشاورت مقامات مربوطه میباشد . در عین حال تعدادی پروژه برای بهتر و وسیعتر ساختن تسهیلات بندری در دست اجرا و در مراحل مختلف میباشد .

در سال جاری یعنی ۶۹ - ۱۹۶۸ مبلغ ۴۲۹٫۷ میلیون روپيه برای اجرای برنامه توسعه بنادر مصرف خواهد شد . در سال گذشته نیز مبلغ ۳۴۴٫۵ میلیون روپيه برای این منظور صرف شد . در حال حاضر پیشرفت طرح های مختلف

بندر کلکته

نزدیک برای پالایشگاه کوچین نفت خام خواهند آورد در دست بررسی میباشد .

بندر مورموگانو : دولت هند قصد دارد که تسهیلات بندری این بندر را توسعه بخشد و یک اسکله مخصوص حمل سنگ آهن که دارای دستگاه مکانیکی که بتواند در هر ساعت ۶۰۰۰ تن سنگ آهن حمل کند و دستگاههای دیگر باشد احداث کند . علاوه بر این قرار است که یک اسکله نفت با وسائل کاملاً مدرن و جدید نیز در این بندر ساخته شود . اسکله های موجود این بندر نیز مدرنیزه میشود .

هزینه پروژه توسعه و تجدید بندر مورموگانو در حدود ۲۷۲٫۸ میلیون روپیه برآورد شده که ۶۸٫۴ میلیون روپیه به ارز خارجی خواهد بود . از انجمن عمران بین‌المللی وابسته به بانک جهانی درخواست شده است که وامی برای تأمین قسمتی از این هزینه ارز خارجی منظور کند .

بندر مانگالور : کابینه هند طرحی را برای ساختن یک بندر در مانگالور که در تمام فصول سال بتوان از آن استفاده کرد تصویب نموده است . هزینه این بندر ۲۴۳ میلیون روپیه برآورد شده است که ۲۰٫۶ میلیون آن به ارز خارجی خواهد بود . طبق این طرح بندر مزبور دارای سه اسکله خواهد بود یک اسکله برای حمل سنگ آهن ، سنگ منگنز و ذغال سنگ یک اسکله برای کالا های عمومی و سومین اسکله برای واردات مواد خام جهت کارخانه کود شیمیائی بعلاوه یک بارانداز برای ماهیگیری نیز در این طرح گنجانده شده است .

بندر توتیکورین : کابینه هند پروژه‌ای برای احداث یک بندر بزرگ در «توتیکورین» را تصویب نموده است . هزینه این بندر در حدود ۲۴۴ میلیون روپیه خواهد بود و در تمام فصول سال میتوان از آن استفاده کرد . بندر مزبور دارای شش اسکله خواهد بود .

است در ماه مارس ۱۹۷۰ پایان خواهد یافت . باید یادآور شد که بر اساس طرح بزرگ بندر بمبئی بررسیهایی برای ساختن یک بندر دیگر در مجاورت بندر بمبئی در «نھاواشیوا» واقع در شرق بندر فعلی در دست است .

بندر مدراس : در شمال بندر کنونی یک بندرگاه جدید احداث میگردد . هزینه بندر مزبور در حدود ۳۰ میلیون روپیه تخمین شده است که ۱۳٫۳ میلیون آن به ارز خارجی خواهد بود . ارز خارجی مورد نیاز این بندر از اعتباری که هلند در اختیار دولت هند گذارده است تأمین میگردد . لنگرگاه و بارانداز این بندرگاه همزمان با افتتاح پالایشگاه مدراس در ماه دسامبر سال جاری تکامل خواهد یافت . علاوه بر اسکله های دیگر لنگرگاه و بارانداز این بندر دارای یک اسکله نفتی برای نفتکش هائی که نفت خام برای پالایشگاه مدراس حمل خواهند کرد و یک اسکله مخصوص بارگیری سنگ آهن که بمقصد ژاپون حمل میشود خواهد بود . هزینه پروژه مزبور که بر اساس گزارش هیئت بررسیهای بنادر دولت ژاپن اجرا میگردد در حدود ۲۳۷٫۵ میلیون روپیه برآورد شده است .

انتظار میرود که از سال ۱۹۷۲ صادرات سنگ آهن از معادن بیلا دیلا به ژاپون به ده تا دوازده میلیون تن در سال خواهد رسید در صورتیکه ظرفیت بندر ویسا کاپیتنام فقط شش میلیون تن میباشد . مازاد سنگ آهن از بندر جدید مدراس حمل خواهد شد .

بندر کوچین : ساختن اسکله سرباز در کانال ارناکولام برای اجناس غیر بسته بندی شده به پیش میرود و پیشنهاد توسعه آن مورد بررسی قرار گرفته تا کشتی های بزرگتری بتوانند در این اسکله لنگر ببندازند . پیشنهادی نیز برای احداث لنگرگاهی در خارج ساحل در نزدیکی بندر کوچین برای لنگر انداختن نفتکش های بزرگ (سوپر) که درآینده

« در طول مدت سه برنامه پنجساله هند با وجود افزایش جمعیت درآمد ملی بیش از دو برابر گشته و درآمد سرانه از ۲۶۶٫۵ روپیه به ۴۲۱٫۵ روپیه افزایش یافته است . »

هند خواهان روابط دوستانه و صمیمانه با پاکستان است اظهارات رئیس جمهوری هند

هم دولت هند همان امید و عقیده را دارد و برای ایجاد پل های دوستی و تفاهم متقابل با کشور شما حاضر و آماده است. دکتر ذاکر حسین اضافه کرد: احراز مقام وزارت خارجه پاکستان از طرف سلف شما و همچنین رسیدن شما را به سمت کمیسر عالی صمیمانه بفال نیک گرفته و آنرا نویدی برای آغاز يك دوره جدید همکاری و تفاهم که مردم دو کشور ما آرزومند آنند می شمارم.

کمیسر عالی پاکستان قبلا بهنگام تقدیم استوار نامه گفت: پاکستان مایلست باتمام کشور های جهان بخصوص کشور های همجوار از جمله هند روابط دوستانه و صلحجویانه داشته باشد و آنرا حفظ کند. پاکستان آرزو دارد کلیه اختلافات دو کشور ما در محیط صلح، دوستی، عدالت و مساوات حل و فصل گردد.

آقای سجاد حیدر کمیسر عالی جدید پاکستان در هند طی مراسمی استوار نامه خود را بحضور حضرت دکتر ذاکر حسین رئیس جمهوری هند تقدیم کرد. طی سخنانی که باین مناسبت ایراد شد پرزیدنت دکتر ذاکر حسین گفت هند علاقمند است روابط دوستانه و صمیمانه با پاکستان داشته باشد.

رئیس جمهوری هند با اشاره به علائق مشترک دو کشور اضافه کردند هنگامیکه در ژانویه سال ۱۹۶۶ رئیس جمهوری پاکستان و نخست وزیر فقید هند مرحوم لعل بهادر شاستری اعلامیه تاشکند را بخاطر عادی کردن و توسعه روابط دو کشور در کلیه زمینه ها امضا کردند امیدی در قلوب مردم ما جرقه زد و امیدوار شدیم که خواهیم توانست يك دوره همکاری و روابط دوستانه با پاکستان را آغاز کنیم و هنوز

هند دستگاه لرزه نگاری و آمپلی فایر میسازد

این دستگاه در حدود ۲۴ هزار روپیه تمام شده در حالیکه مشابه این دستگاه که از خارج وارد میشد دارای ارزش ۱۲۵ هزار روپیه به ارز خارجی بود.

موتناژ و ساختن این دودستگاه نشانه آنست که کمسیون نفت و گاز طبیعی هند اطلاعات فنی کافی در امور صنایع نفتی بدست آورده است. بنا بر ادعای این کمسیون علاوه بر صرفه جوئی در ارز خارجی دستگاههای لرزه نگار ساخت هند از دستگاههای خارجی بهتر است و هزینه عملیات نفتی را نیز تقلیل میدهد.

روز پنجم ژوئیه ۱۹۶۸ آقای ل. ج. جانسون رئیس هیئت مدیره کمسیون نفت و گاز طبیعی هند اولین دستگاه لرزه نگاری موتناژ شده در هند را بکار انداخت. بابکار افتادن این دستگاه در حدود ۲۴ هزار روپیه در ارز خارجی صرفه جوئی شد. قیمت يك دستگاه لرزه نگار خارجی در حدود ۲۰۰ هزار روپیه به ارز خارجی میباشد.

کمسیون نفت و گاز طبیعی هند يك دستگاه آمپلی فایر مخصوص لرزه نگاری را نیز طرح ریزی و آماده کرده است که ۹۸ درصد قطعات آن از منابع داخلی تهیه شده است. هزینه

محصول جدید صادراتی کارخانه فولاد سازی تاتا

در باره خصوصیات میله های تیسترونک آقای ناناواتی گفت که قدرت آنها نسبت به میله های فولاد نرم مخصوص بتن مسلح خیلی بیشتر و از حیث وزن چهل در صد کمتر خواهد بود استقامت آن نیز بیشتر است .
برای تهیه محصول جدید که بوسیله موسسه تحقیقاتی تاتا تکمیل شده از اطلاعات فنی داخلی استفاده شده است .

روز هشتم ژوئیه آقای ناناواتی رئیس و سرپرست شرکت کارخانه فولاد سازی و صدور محصولات فولادی تاتا در یک مصاحبه مطبوعاتی در کلکته اظهار داشت که شرکت مزبور بزودی محصول جدیدی موسوم به « تیسترونک » که از خانواده میله های بتن مسلح میباشد به بازار های خارج عرضه خواهد کرد .

تعویض دریچه قلب در هند

بیمار را برداشتند و دریچه قلب یک مرد ۴۵ ساله را که در اثر تصادف کشته شده بود بجای آن گذاشتند . در این عمل از دستگاه قلب و ریه مصنوعی ساخت هند استفاده شد .
بیمار مورد بحث که نامش آقای جاداوماتا بادل میباشد حالش کاملاً رضایتبخش است .

هفته گذشته جراحان هندی موفق شدند یکی از دریچه های قلب بیماری را که از دو سال پیش برای ناراحتی قلب تحت معالجه بود عوض کنند .
این عمل که در حدود دو ساعت بطول انجامید در یک بیمارستان در شهر بمبئی صورت گرفت . پزشکان دریچه متورم

کشف معدن جدید طلا در هند

بررسیهای مقدماتی که بوسیله اداره زمین شناسی بعمل آمده حاکی از آنست که معدن جدید بسیار غنی است . زمین شناسان هندی حتی رگه های طلا را در دو متری معدن پیدا کرده اند و عقیده دارند که ذخیره این معدن را میتوان با ذخیره غنی ترین معدن جهان مقایسه کرد .

بنا بر گزارش خبرنگار روزنامه استیسنمن از بنگالور اداره زمین شناسی هند رگه های طلا را در « کاپاداگودا » واقع در بخش « دروار » ایالت میسور کشف کرده است .
هم اکنون تعداد معادن طلا در میسور به سه میرسد . دومعدن دیگر بنام معدن طلای هتی و معدن طلای کلر نامیده میشود .

یک دختر هندی برنده مسابقه داستان کوتاه در امریکا شد

است .
در این مسابقه دانشجویان کشور های اتریش - چین - کوبا - فرانسه - هنگ کنگ - ژاپون - مالاژیا - آفریقای جنوبی شرکت کرده بودند .

نتیجه مسابقه جهانی داستان های کوتاه مخصوص دانشجویان دوره لیسانس که در نیویورک برگزار شده بود اعلام گردید و یک دختر هندی بنام « مایا کریشنا مورتی » دانشجوی دانشگاه دهلی برنده جایزه اول شد . جایزه مزبور به داستان کوتاه او تحت عنوان « تعویق » تعلق گرفته

تقلیل میزان مرگ و میر در هند

شد و تلفات از وبا و آبله و سایر امراض نیز بسیار کم شده است .
در مورد خدمات بهداشتی هند باید گفت که پس از استقلال این کشور تعداد پزشکان دو برابر و پرستاران شش برابر و تختخواب های بیمارستانها سه برابر شده است .

بنا بر اظهارات دکتر گوناراتن رئیس اداره آسیای جنوب خاوری وابسته سازمان بهداشت جهانی میزان مرگ و میر در هند از ۲۷ در هزار به ۱۷ در هزار تقلیل یافته است .
نامبرده اضافه کرد که میزان مرگ و میر اطفال نیز از ۱۸۰ در هزار به ۱۰۰ در هزار تقلیل پیدا کرده است . در نتیجه بهبود خدمات بهداشتی در هند مرض طاعون کاملاً ریشه کن

طرح تجدید ساختمان خط آهن حجاز تنظیمی متخصصین هندی مورد موافقت

مقامات اردن - سوریه و عربستان سعودی قرار گرفت

هم اکنون يك مهندس عالیرتبه راه آهن هند مشغول تهیه گزارش مفصلي در باره امور مهندسی كه برای تجدید ساختمان راه آهن حجاز ضروری است میباشد .

در گزارش تنظیمی متخصصین هندی کلیه احتیاجات راه آهن حجاز از جمله امکان استفاده ۳۵۰۰۰ نفر زوار كه برای انجام مراسم حج به مكه میروند در نظر گرفته شده است .

در این گزارش توصیه شده كه راه آهن حجاز باید دارای ده واگن اركندیسون شده مانند واگن های لوکس هند كه بوسیله لکوموتیو دیزلی حمل میشود داشته باشد . ارزش واگن ها و لکوموتیو های مورد نیاز این پروژه در حدود ۶۰ تا ۷۰ میلیون روپیه برآورد شده كه باید از طریق مناقصه بین المللی خریداری شود .

باید متذکر شد كه گروه متخصصین هندی كه برای مذاكره بامقامات اردن به آن كشور مسافرت نموده بود یا هیئت توسعه عمران اردن در باره پروژه احداث خط آهن ۱۱۶ كيلو متری از حجاز به بندر عقبه كه از آن میتوان برای صادرات فسفات اردن استفاده نمود نیز مذاكره كرد .

بنا بر گزارش خبرگزاری متحد هند گزارش مقدماتی كه برای تجدید ساختمان خط آهن حجاز بوسیله گروه مامورین راه آهن هند تنظیم شده بود مورد موافقت اداره راه آهن حجاز كه دولتهای اردن ، سوریه و عربستان سعودی مشتركاً آنرا تاسیس نموده اند قرار گرفت .

باید یاد آور شد كه در دهه اول قرن جاری سلاطین عثمانی راه آهن ۱۳۰۰ كيلو متری كه دمشق را به مدینه مربوط میكرد ساخته بودند كه بمرور زمان از بین رفته است . هم اکنون دولتهای اردن - سوریه و عربستان سعودی مشتركاً يك اداره پروژه برای تجدید ساختمان راه آهن مزبور تاسیس نموده اند و از كشور های مختلف جهان دعوت کرده اند كه راهنمایی فنی در این باره بنمایند . در نتیجه گزارش تنظیمی متخصصین هند پذیرفته شد . برای اولین بار است كه طرحی باین بزرگی كه در آن از اطلاعات فنی هند استفاده شده باشد در مقابل رقابت كشور های غربی پذیرفته میشود .

این امر نشانه آنست كه كشور های عربی دریافته اند كه میتوانند همه گونه كمك فنی مورد احتیاج خود را از راه آهن هند بگیرند و نایبست مانند گذشته به غرب چشم بدوزند .

افزایش صادرات ماشین آلات و كالا های مهندسی در هند

در صد افزایش را نشان میدهد . كالا هایی كه موجب این افزایش گردید شامل لوله های فولادی سیم و كابل برقی دوچرخه و قطعات یدکی آن ، اتومبیل و قطعات یدکی ، واگن های راه آهن و ابزار آلات ماشینی و دستی میباشد .

آقای راج گرهباسیس گفت كه شورای تشویق صادرات ماشین آلات و كالا های مهندسی هند در نظر دارد كه در سال جاری صادرات این اقلام را به ۶۵۰ میلیون روپیه برساند .

روز ۶ ژوئیه آقای راج گرهباسیس رئیس شورای تشویق صادرات ماشین آلات و كالا های مهندسی هند اظهار داشت كه در ماه مه ۱۹۶۸ صادرات ماشین آلات و كالا های مهندسی هند بارزش ۷۱۰ میلیون روپیه رسید و در نتیجه ركورد های سابق شكسته شد .

نامبرده اضافه كرد كه در ماه آوریل - مه ۱۹۶۸ هند ماشین آلات و كالا های مهندسی بارزش ۱۱۵۹۰ میلیون روپیه صادر نمود در حالیکه رقم مزبور در مدت مشابه سال گذشته بمبلغ ۳۵۳ میلیون روپیه بود كه در نتیجه ۲۳۰

صادرات لوازم تلفن هند ۹ برابر افزایش یافت

۱۹۶۵-۶۶ صادرات كارخانه مزبور در حدود ۹۰۰ هزار روپیه بوده است .

در سال ۶۷ - ۱۹۶۶ كارخانه صنایع تلفن سازی هند لوازمی بارزش ۸۱ میلیون روپیه صادر كرد كه نسبت به سال ماقبل آن ۹ برابر افزایش نشان میدهد . در سال

برنامه فارسی رادیو دهلی

برنامه صبح (همه روزه) روی امواج کوتاه ۱۶ و ۱۹ متر

ردیف ۱۵ و ۱۷ مگاسیکل درثانیه

موسیقی: ۱۵-۷ بوقت تهران

اخبار: ۲۰-۷ بوقت تهران

پایان برنامه: ۳۰-۷ بوقت تهران

جمعه صبحها آیاتی از قرآن مجید و سپس اخبار

بخش می شود.

برنامه شب روی امواج کوتاه ۲۵ و ۳۰ متر در ردیف ۹

و ۱۱ مگاسیکل درثانیه.

شروع برنامه: ساعت ۴۵-۱۹ بوقت تهران

پایان برنامه: ساعت ۴۵-۲۰ بوقت تهران

اگر مایلید با ما مکاتبه کنید میتوانید نامه های خود را باین نشانی ارسال فرمائید.

Persian Unit, All India Radio,
New Delhi, INDIA.

بخش فارسی رادیو دهلی توسط سفارت کبرای هند-تهران-ایران

اگر در باره برنامه شنوندگان مکاتبه میکنید لطفاً عنوان آنرا روی پاکت بنویسید

